

~ ๑ ~

คู่มือ

พระไตรปิฎกฉบับแปลคำต่อคำกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลก

ประจำปี ๒๕๖๗

Word-by-Word Translation Tipitaka and
Buddhism Propagation to Global Society

๒๐๒๔

พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๐

สูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกก ทุก ดิกนิบาต

ได้รับทุนอุดหนุนโครงการจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

ปีงบประมาณ ๒๕๖๗

คู่มือ การเรียนรู้
พระไตรปิฎก ฉบับแปลโดยศัพท์ (คำต่อคำ)

พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๐
สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกก ทุก ดิกนิบาต

คำชี้แจง

วัตถุประสงค์ของการจัดทำคู่มือการเรียนรู้พระไตรปิฎกฉบับแปลโดยศัพท์ (Word-by-Word Tipitaka Translation) มี ๒ ประการหลัก คือ ๑. เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความหมายของศัพท์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกฉบับบาลี ที่เป็นอักษรไทยและอักษรโรมัน ทุกคำ ๒. เพื่อให้ความหมายของศัพท์แต่ละคำที่ปรากฏในพระไตรปิฎกทั้ง ๔๕ เล่ม ได้ช่วยสร้างให้ภาษาบาลีเป็นภาษาที่คงอยู่และสืบเนื่องคู่กับพระพุทธศาสนา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๐ คือ สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกก ทุก ดิกนิบาต ประกอบด้วย

อังคุตตรนิกาย เป็นพระสูตรที่พระสังคีติการจารย์รวบรวมและจัดลำดับเข้าไว้ด้วยกัน ตามจำนวนหัวข้อธรรม ให้เหมาะสมกับหัวข้อธรรมไว้ในแต่ละนิบาต กล่าวคือ พระสูตรที่มีหัวข้อธรรมเท่ากัน ก็จัดไว้ในนิบาตเดียวกัน ได้แก่

๑. เอกกนิบาต คือหมวดพระสูตรที่มีหัวข้อธรรมจำนวน ๑ ข้อ มี ๖๑๙ สูตร

๒. ทุกนิบาต คือหมวดพระสูตรที่มีหัวข้อธรรมจำนวน ๒ ข้อ มี ๗๕๐ สูตร

๓. ดิกนิบาต คือหมวดพระสูตรที่มีหัวข้อธรรมจำนวน ๓ ข้อ มี ๓๕๓ สูตร

คู่มือการศึกษาพระไตรปิฎกฉบับแปลคำต่อคำนี้ คณะผู้ดำเนินการได้พยายามอย่างยิ่งในการสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นกับพุทธศาสนิกชนและผู้สนใจศึกษาความหมาย ในการแปลคำศัพท์ที่แสดงด้วยการแปลบาลีซึ่งเป็นภาษาที่พระพุทธเจ้าทรงใช้แสดงธรรมเทศนา ในขณะเดียวกัน คณะผู้ดำเนินการ ได้สรุปประเด็นของธรรมที่สำคัญ ควรแก่การเรียนรู้ และการนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของแต่ละคนให้บรรลุจุดหมายที่เป็นความสงบสุขสูงสุดของชีวิต การจัดทำคู่มือจึงแบ่งออกเป็นบท ในแต่ละบทก็จะเป็นการกล่าวถึงธรรมที่บรรจุอยู่ในแต่ละส่วนของเล่ม พร้อมกับยกตัวอย่างของพระบาลีที่เกี่ยวข้องกับธรรมที่สรุปมาให้ศึกษา ผู้ใช้คู่มือจึงจะศึกษาถึงคำอธิบายธรรม มีบาลีประกอบต่อด้วยบทแปลแบบคำต่อคำ และตามด้วยบทแปลโดยความที่ได้จากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙.

สารบัญ

บทที่	หน้า
๑. กัลยาณมิตตาทิวรรค	๕
๒. เอตทัคควรรค.....	๑๑
๓. จักกวัตติสูตร.....	๑๕
๔. เกสปุตติสูตร	๒๑
๕. ปุณณกิริยาวัตตสูตร.....	๒๕

บทที่ ๑

กัลยาณมิตตาทิวรรค

บทนี้ จะกล่าวหลักการและคุณค่าของมิตรภาพที่ดี โดยมีหลักการสอนที่ยึดถือว่ามีมิตรแท้จะเป็นผู้เสริมสร้างความเจริญก้าวหน้า ทั้งในด้านจิตใจและการดำเนินชีวิต ความมีกัลยาณมิตรย่อมทำให้กุศลธรรมที่ดี องค์ธรรมเครื่องตรัสรู้ที่ดีบังเกิดขึ้น และอกุศลธรรมย่อมเสื่อมสูญไป

ตัวอย่าง

๑. บาลี

๘. กัลยาณมิตตาทิวคโค

๗๑. “นาหิ ภิกขเว อญญํ เอกธมมมปิ สมนุสสสามี เยน อนุปปนฺนา วา กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อุปฺปนฺนา วา อกุสลา ธมฺมา ปรีหายนฺติ ยถิทํ ภิกขเว กัลยาณมิตฺตตา. กัลยาณมิตฺตสฺส ภิกขเว อนุปฺปนฺนา เจว กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อุปฺปนฺนา จ อกุสลา ธมฺมา ปรีหายนฺติ”ติ.

๗๒. “นาหิ ภิกขเว อญญํ เอกธมมมปิ สมนุสสสามี เยน อนุปปนฺนา วา อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อุปฺปนฺนา วา กุสลา ธมฺมา ปรีหายนฺติ ยถิทํ ภิกขเว อนฺนุโยโค อกุสลानํ ธมฺมานํ อนฺนุโยโค กุสลานํ ธมฺมานํ. อนฺนุโยคา ภิกขเว อกุสลานํ ธมฺมานํ อนฺนุโยคา กุสลานํ ธมฺมานํ อนุปปนฺนา เจว อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อุปฺปนฺนา จ กุสลา ธมฺมา ปรีหายนฺติ”ติ.

๗๓. “นาหิ ภิกขเว อญญํ เอกธมมมปิ สมนุสสสามี เยน อนุปปนฺนา วา กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อุปฺปนฺนา วา อกุสลา ธมฺมา ปรีหายนฺติ ยถิทํ ภิกขเว อนฺนุโยโค กุสลานํ ธมฺมานํ อนฺนุโยโค อกุสลานํ ธมฺมานํ. อนฺนุโยคา ภิกขเว กุสลานํ ธมฺมานํ อนฺนุโยคา อกุสลานํ ธมฺมานํ อนุปปนฺนา เจว กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อุปฺปนฺนา จ อกุสลา ธมฺมา ปรีหายนฺติ”ติ.

๗๔. “นาหิ ภิกขเว อญญํ เอกธมมมปิ สมนุสสสามี เยน อนุปปนฺนา วา โพชฌงฺคา นุปฺปชฺชนฺติ อุปฺปนฺนา วา โพชฌงฺคา น ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺติ ยถิทํ ภิกขเว อโยนิโสมนสิกาโร. อโยนิโส ภิกขเว มนสิ กโรโต อนุปปนฺนา เจว โพชฌงฺคา นุปฺปชฺชนฺติ อุปฺปนฺนา จ โพชฌงฺคา น ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺติ”ติ.

๗๕. “นาหิ ภิกขเว อญญํ เอกธมมมปิ สมนุสสสามี เยน อนุปปนฺนา วา โพชฌงฺคา นุปฺปชฺชนฺติ อุปฺปนฺนา วา โพชฌงฺคา ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺติ ยถิทํ ภิกขเว โยนิโสมนสิกาโร โยนิโส ภิกขเว มนสิ กโรโต อนุปปนฺนา เจว โพชฌงฺคา นุปฺปชฺชนฺติ อุปฺปนฺนา จ โพชฌงฺคา ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺติ”ติ.

๗๖. “อปฺปมตฺติกา เอสา ภิกขเว ปรีหานิ ยทิทํ ญาติปรีหานิ. เอตํ ปตติภิกฺขุํ ภิกขเว ปรีหานินํ ยทิทํ ปญญาปรีหานิ”ติ.

๗๗. “อุปมตติกา เอสา ภิกขเว วุฑฺธิ ยทฺธิ ญฺาติวุฑฺธิ. เอตทคฺคํ ภิกขเว วุฑฺธินํ ยทฺธิ ปญฺญาวุฑฺธิ. ตสฺมาติห ภิกขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ ‘ปญฺญาวุฑฺธิยา วุฑฺธิสสามา’ติ. เอวญฺหิ โว ภิกขเว สิกฺขิตพฺพนติ.

๗๘. “อุปมตติกา เอสา ภิกขเว ปรีหานิ ยทฺธิ โภคปรีหานิ. เอตํ ปตฺติภฺนุํ ภิกขเว ปรีหานินํ ยทฺธิ ปญฺญาปรีหานิ”ติ.

๗๘. “อุปมตติกา เอสา ภิกขเว วุฑฺธิ ยทฺธิ โภควุฑฺธิ. เอตทคฺคํ ภิกขเว วุฑฺธินํ ยทฺธิ ปญฺญาวุฑฺธิ. ตสฺมาติห ภิกขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ ‘ปญฺญาวุฑฺธิยา วุฑฺธิสสามา’ติ. เอวญฺหิ โว ภิกขเว สิกฺขิตพฺพนติ.

๘๐. “อุปมตติกา เอสา ภิกขเว ปรีหานิ ยทฺธิ ยโสปรีหานิ. เอตํ ปตฺติภฺนุํ ภิกขเว ปรีหานินํ ยทฺธิ ปญฺญาปรีหานิ”ติ.

๒. การแปลคำต่อคำ

๘. กลยาณมิตตาทิวคโค – หมวตเป็นเครื่องแสดงซึ่งมิตรผู้ดีงามเป็นต้น/

๗๑. “นาหํ – หามีได้ ข้าพเจ้า/ ภิกขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ อญฺญํ – อย่างอื่น/ เอกธมฺมมปิ – แม้ซึ่งธรรมอย่างหนึ่ง/ สมฺนุสฺสสามิ – ย่อมตามเห็นด้วยดี/ เยน – เพราะเหตุใด/ อนุปปन्นา วา – ที่ไม่เกิดขึ้นแล้วบ้าง/ กุสลา – ที่เป็นกุศล/ ธมฺมา – ธรรมทั้งหลาย/ อุปฺปชฺชนติ – ย่อมเกิดขึ้น/ อุปฺปन्นา วา – ที่เกิดขึ้นแล้วบ้าง/ อกุสลา – ที่เป็นอกุศล/ ธมฺมา – ธรรมทั้งหลาย/ ปรีหายนฺติ – ย่อมเสื่อมโดยรอบ/ ยถิ; – ข้อนี้ใด ได้แก่/ ภิกขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ กลยาณมิตตตฺตา. – ความเป็นแห่งบุคคลผู้มีมิตรผู้ดีงาม/ กลยาณมิตตสฺส – เป็นผู้มีมิตรผู้ดีงาม/ [ปุคฺคสฺส – เมื่อบุคคล]/ ภิกขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ อนุปปन्นา เจว – ที่ไม่เกิดขึ้นแล้ว ด้วยนั้นแล/ กุสลา – ที่เป็นกุศล/ ธมฺมา – ธรรมทั้งหลาย/ อุปฺปชฺชนติ – ย่อมเกิดขึ้น/ อุปฺปन्นา จ – ที่เกิดขึ้นแล้ว ด้วย/ อกุสลา – ที่เป็นอกุศล/ ธมฺมา – ธรรมทั้งหลาย/ ปรีหายนฺติ”ติ. – ย่อมเสื่อมโดยรอบ”ดังนี้แล/

๗๒. “นาหํ – หามีได้ ข้าพเจ้า/ ภิกขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ อญฺญํ – อย่างอื่น/ เอกธมฺมมปิ – แม้ซึ่งธรรมอย่างหนึ่ง/ สมฺนุสฺสสามิ – ย่อมตามเห็นด้วยดี/ เยน – เพราะเหตุใด/ อนุปปन्นา วา – ที่ไม่เกิดขึ้นแล้วบ้าง/ อกุสลา – ที่เป็นอกุศล/ ธมฺมา – ธรรมทั้งหลาย/ อุปฺปชฺชนติ – ย่อมเกิดขึ้น/ อุปฺปन्นา วา – ที่เกิดขึ้นแล้วบ้าง/ กุสลา – ที่เป็นกุศล/ ธมฺมา – ธรรมทั้งหลาย/ ปรีหายนฺติ – ย่อมเสื่อมโดยรอบ/ ยถิ; – ข้อนี้ใด ได้แก่/ ภิกขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ อนฺนโยโค – การตามประกอบ/ อกุสลาณํ – ที่เป็นอกุศล/ ธมฺมานํ – ซึ่งธรรมทั้งหลาย/ อนฺนโยโค – การไม่ตามประกอบ/ กุสลาณํ – ที่เป็นกุศล/ ธมฺมานํ. – ซึ่งธรรมทั้งหลาย/ อนฺนโยคา – เพราะการตามประกอบ/ ภิกขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ อกุสลาณํ – ที่เป็นอกุศล/ ธมฺมานํ – ซึ่งธรรมทั้งหลาย/ อนฺนโยคา – เพราะการไม่ตามประกอบ/ กุสลาณํ – ที่เป็นกุศล/ ธมฺมานํ – ซึ่งธรรมทั้งหลาย/ อนุปปन्นา เจว – ที่ไม่เกิดขึ้นแล้ว ด้วยนั้นแล/ อกุสลา – ที่เป็นอกุศล/ ธมฺมา – ธรรมทั้งหลาย/ อุปฺปชฺชนติ – ย่อมเกิดขึ้น/ อุปฺปन्นา จ – ที่เกิดขึ้นแล้ว ด้วย/ กุสลา – ที่เป็นกุศล/ ธมฺมา – ธรรมทั้งหลาย/ ปรีหายนฺติ”ติ. – ย่อมเสื่อมโดยรอบ”ดังนี้แล/

๗๓. “นาหํ – หามีได้ ข้าพเจ้า/ ภิกขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ อญฺญํ – อย่างอื่น/ เอกธมฺมมปิ – แม้ซึ่งธรรมอย่างหนึ่ง/ สมฺนุสฺสสามิ – ย่อมตามเห็นด้วยดี/ เยน – เพราะเหตุใด/ อนุปปन्นา วา – ที่ไม่เกิดขึ้นแล้วบ้าง/ กุสลา – ที่เป็นกุศล/ ธมฺมา – ธรรมทั้งหลาย/ อุปฺปชฺชนติ – ย่อมเกิดขึ้น/ อุปฺปन्นา วา – ที่เกิดขึ้นแล้วบ้าง/ อกุสลา – ที่เป็น

อกุศล/ ธมฺมา – ธรรมทั้งหลาย/ ปริหานนฺติ – ย่อมเสื่อมโดยรอบ/ ยถิํ; – ข้อนี้ใด ได้แก่/ ภิกฺขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ อนฺนโยโค – การตามประกอบ/ กุสฺลํ – ที่เป็นกุศล/ ธมฺมานํ – ซึ่งธรรมทั้งหลาย/ อนฺนโยโค – การไม่ตามประกอบ/ อกุสฺลํ – ที่เป็นอกุศล/ ธมฺมานํ. – ซึ่งธรรมทั้งหลาย/ อนฺนโยคา – เพราะการตามประกอบ/ ภิกฺขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ กุสฺลํ – ที่เป็นกุศล/ ธมฺมานํ – ซึ่งธรรมทั้งหลาย/ อนฺนโยคา – เพราะการไม่ตามประกอบ/ อกุสฺลํ – ที่เป็นอกุศล/ ธมฺมานํ – ซึ่งธรรมทั้งหลาย/ อปฺปชฺชนา เจว – ที่ไม่เกิดขึ้นแล้ว ด้วยนั้นแล/ กุสฺลา – ที่เป็นกุศล/ ธมฺมา – ธรรมทั้งหลาย/ อปฺปชฺชนติ – ย่อมเกิดขึ้น/ อปฺปชฺชา จ – ที่เกิดขึ้นแล้ว ด้วย/ อกุสฺลา – ที่เป็นอกุศล/ ธมฺมา – ธรรมทั้งหลาย/ ปริหานนฺติ”ติ. – ย่อมเสื่อมโดยรอบ”ดังนี้แล/

๗๓. “นาหํ – หามิได้ ข้าพเจ้า/ ภิกฺขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ อณฺเฏ – อย่างอื่น/ เอกธมฺมมปิ – แม้ซึ่งธรรมอย่างหนึ่ง/ สมฺนุสฺสํ – ย่อมตามเห็นด้วยดี/ เยน – เพราะเหตุใด/ อปฺปชฺชนา วา – ที่ไม่เกิดขึ้นแล้วบ้าง/ กุสฺลา – ที่เป็นกุศล/ ธมฺมา – ธรรมทั้งหลาย/ อปฺปชฺชนติ – ย่อมเกิดขึ้น/ อปฺปชฺชา วา – ที่เกิดขึ้นแล้วบ้าง/ อกุสฺลา – ที่เป็นอกุศล/ ธมฺมา – ธรรมทั้งหลาย/ ปริหานนฺติ – ย่อมเสื่อมโดยรอบ/ ยถิํ; – ข้อนี้ใด ได้แก่/ ภิกฺขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ อนฺนโยโค – การตามประกอบ/ กุสฺลํ – ที่เป็นกุศล/ ธมฺมานํ. – ซึ่งธรรมทั้งหลาย/ อนฺนโยคา – เพราะการตามประกอบ/ ภิกฺขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ กุสฺลํ – ที่เป็นกุศล/ ธมฺมานํ – ซึ่งธรรมทั้งหลาย/ อนฺนโยคา – เพราะการไม่ตามประกอบ/ อกุสฺลํ – ที่เป็นอกุศล/ ธมฺมานํ – ซึ่งธรรมทั้งหลาย/ อปฺปชฺชนา เจว – ที่ไม่เกิดขึ้นแล้ว ด้วยนั้นแล/ กุสฺลา – ที่เป็นกุศล/ ธมฺมา – ธรรมทั้งหลาย/ อปฺปชฺชนติ – ย่อมเกิดขึ้น/ อปฺปชฺชา จ – ที่เกิดขึ้นแล้ว ด้วย/ อกุสฺลา – ที่เป็นอกุศล/ ธมฺมา – ธรรมทั้งหลาย/ ปริหานนฺติ”ติ. – ย่อมเสื่อมโดยรอบ”ดังนี้แล/

๗๔. “นาหํ – หามิได้ ข้าพเจ้า/ ภิกฺขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ อณฺเฏ – อย่างอื่น/ เอกธมฺมมปิ – แม้ซึ่งธรรมอย่างหนึ่ง/ สมฺนุสฺสํ – ย่อมตามเห็นด้วยดี/ เยน – เพราะเหตุใด/ อปฺปชฺชนา วา – ที่ไม่เกิดขึ้นแล้วบ้าง/ โพชฌนฺคา – องค์ประกอบแห่งธรรมเป็นเครื่องตรัสรู้/ นปฺปชฺชนติ – ย่อมไม่เกิดขึ้น/ อปฺปชฺชา วา – ที่เกิดขึ้นแล้วบ้าง/ โพชฌนฺคา – องค์ประกอบแห่งธรรมเป็นเครื่องตรัสรู้ทั้งหลาย/ น – หามิได้/ ภาวนาปาริปุรี – ซึ่งความเต็มโดยรอบด้วยการให้เจริญ/ คจฺจนติ – ย่อมถึง/ ยถิํ; – ข้อนี้ใด ได้แก่/ ภิกฺขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ อโยนิโส – โดยความไม่แยบคาย/ มนสิกาโร. – การกระทำไว้ในใจ/

[บุคคลส – เมื่อบุคคล]/ อโยนิโส – โดยความไม่แยบคาย/ ภิกฺขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ มนสิกาโรโต – กระทำไว้ในใจอยู่/ อปฺปชฺชนา เจว – ที่ไม่เกิดขึ้นแล้ว ด้วยนั้นแล/ โพชฌนฺคา – องค์ประกอบแห่งธรรมเป็นเครื่องตรัสรู้ทั้งหลาย/ นปฺปชฺชนติ – ย่อมไม่เกิดขึ้น/ อปฺปชฺชา จ – ที่เกิดขึ้นแล้ว ด้วย/ โพชฌนฺคา – องค์ประกอบแห่งธรรมเป็นเครื่องตรัสรู้ทั้งหลาย/ น – หามิได้/ ภาวนาปาริปุรี – ซึ่งความเต็มโดยรอบด้วยการให้เจริญ/ คจฺจนติ”ติ. – ย่อมบรรลุ”ดังนี้แล/

๗๕. “นาฬิ – หามิได้ ข้าพเจ้า/ ภิภุชเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ อนุญ – อย่างอื่น/ เอกธมมปิ – แม้ซึ่งธรรมอย่างหนึ่ง/ สมณุปาสมา – ย่อมตามเห็นด้วยดี/ เยน – เพราะเหตุใด/ อนุปพนนา วา – ที่ไม่เกิดขึ้นแล้วบ้าง/ โพชฌงกา – องค์ประกอบแห่งธรรมเป็นเครื่องตรัสรู้ทั้งหลาย/ อุปปชชนติ – ย่อมเกิดขึ้น/ อุปปพนนา วา – ที่เกิดขึ้นแล้วบ้าง/ โพชฌงกา – องค์ประกอบแห่งธรรมเป็นเครื่องตรัสรู้ทั้งหลาย/ ภาวนาปาริปุรี – ซึ่งความเต็มโดยรอบด้วยการให้เจริญ/ คจณนติ. – ย่อมบรรลु/ ยถิต; – ข้อนี้ใด ได้แก่/ ภิภุชเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ โยนิโสมนสิกาโร. – การกระทำไว้ในใจโดยความแยบคาย/

[บุคคสส – เมื่อบุคคส] โยนิโส – โดยความแยบคาย/ ภิภุชเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ มนสิกาโรโต – กระทำไว้ในใจอยู่/ อนุปพนนา เจว – ที่ไม่เกิดขึ้นแล้ว ด้วยนั้นแล/ โพชฌงกา – องค์ประกอบแห่งธรรมเป็นเครื่องตรัสรู้ทั้งหลาย/ อุปปชชนติ – ย่อมเกิดขึ้น/ อุปปพนนา จ – ที่เกิดขึ้นแล้ว ด้วย/ โพชฌงกา – องค์ประกอบแห่งธรรมเป็นเครื่องตรัสรู้ทั้งหลาย/ ภาวนาปาริปุรี – ซึ่งความเต็มโดยรอบด้วยการให้เจริญ/ คจณนติ”ติ. – ย่อมถึง”ดังนี้แล/

๗๖. “อุปมตติกา – เป็นเรื่องที่มีประมาณน้อย/ เอสา – นั้น/ ภิภุชเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ปริหานิ – ความเสื่อมโดยรอบ/ ยถิต; – ข้อนี้ใด ได้แก่/ ญาติปริหานิ. – ความเสื่อมโดยรอบแห่งญาติ/ เอต – นั้น/ ปตักกิสฺส – เป็นธรรมที่ต่ำทราม/ ภิภุชเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ปริหานินิ – กว่าความเสื่อมโดยรอบทั้งหลาย/ ยถิต; – ข้อนี้ใด ได้แก่/ ปญญาปริหานิ”ติ. – ความเสื่อมโดยรอบแห่งปัญญา”ดังนี้แล/

๗๗. “อุปมตติกา – เป็นเรื่องที่มีประมาณน้อย/ เอสา – นี้/ ภิภุชเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ วุฑฺฒิ – ความเจริญ/ ยถิต; – ข้อนี้ใด ได้แก่/ ญาติวุฑฺฒิ. – ความเจริญแห่งญาติ/ เอตทคฺค – ฐานะนั้น เป็นเลิศ/ ภิภุชเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ วุฑฺธินิ – กว่าความเจริญทั้งหลาย/ ยถิต; – ข้อนี้ใด ได้แก่/ ปญญาวุฑฺฒิ. – ความเจริญแห่งปัญญา/

“ตสมาดิห – เพราะเหตุนี้ ในพระธรรมและพระวินัย/ [ตุมเหติ – อันเธอทั้งหลาย]/ ภิภุชเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ เอว – อย่างนี้/ สิกขิตพฺพ – พึงสำเหนียก/ ‘[มย – ข้าพเจ้าทั้งหลาย]/ ปญญาวุฑฺฒิยา – เพื่อความเจริญแห่งปัญญา/ วุฑฺฒิสฺสามา’ติ. – จักเจริญ’ดังนี้/

เอวณฺธิ – อย่างนี้แล/ โว – อันเธอทั้งหลาย/ ภิภุชเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ สิกขิตพฺพ”นติ. – พึงสำเหนียก”ดังนี้แล/

๗๘. “อุปมตติกา – เป็นเรื่องที่มีประมาณน้อย/ เอสา – นั้น/ ภิภุชเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ปริหานิ – ความเสื่อมโดยรอบ/ ยถิต; – ข้อนี้ใด ได้แก่/ โภคปริหานิ – ความเสื่อมโดยรอบแห่งทรัพย์เป็นเครื่องใช้สอย/ เอต – นั้น/ ปตักกิสฺส – เป็นธรรมที่ต่ำทราม/ ภิภุชเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ปริหานินิ – กว่าความเสื่อมโดยรอบทั้งหลาย/ ยถิต; – ข้อนี้ใด ได้แก่/ ปญญาปริหานิ”ติ. – ความเสื่อมโดยรอบแห่งปัญญา”ดังนี้แล/

๗๙. “อุปมตติกา – เป็นเรื่องที่มีประมาณน้อย/ เอสา – นั้น/ ภิภุชเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ วุฑฺฒิ – ความเจริญ/ ยถิต; – ข้อนี้ใด ได้แก่/ โภควุฑฺฒิ. – ความเจริญแห่งทรัพย์เป็นเครื่องใช้สอย/ เอตทคฺค – ฐานะนั้น เป็นเลิศ/ ภิภุชเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ วุฑฺธินิ – กว่าความเจริญทั้งหลาย/ ยถิต; – ข้อนี้ใด ได้แก่/ ปญญาวุฑฺฒิ. – ความเจริญแห่งปัญญา/

“ตสมาดิห – เพราะเหตุนี้ ในพระธรรมและพระวินัยนี้/ [ตุมเหติ – อันเธอทั้งหลาย]/ ภิกขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ เอวํ – อย่างนี้/ ลิกขิตัพพ – พึงสำเหนียก/ ‘[มยํ – ข้าพเจ้าทั้งหลาย]/ ปญญาวุตติยา – เพื่อความเจริญแห่งปัญญา/ วทตฺตสามา’ติ. – จักเจริญ’ดังนี้/

เอวณฺธิ – อย่างนี้แล/ โว – อันเธอทั้งหลาย/ ภิกขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ลิกขิตัพพ”นฺติ. – พึงสำเหนียก”
ดังนี้แล/

๘๐. “อปปมตฺติกา – เป็นเรื่องที่มีประมาณน้อย/ เอสา – นั่น/ ภิกขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ปริหานิ – ความเสื่อมโดยรอบ/ ยทิตฺถํ – ข้อนี้ใด ได้แก่/ ยโสปริหานิ – ความเสื่อมโดยรอบแห่งยศ/ เอตํ – นั่น/ ปตฺติกฺกุสฺสํ – เป็นสิ่งที่เลวร้ายแล้ว/ ภิกขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ปริหานินํ – กว่ความเสื่อมโดยรอบทั้งหลาย/ ยทิตฺถํ – ข้อนี้ใด ได้แก่/ ปญญาปริหานิ”ติ. – ความเสื่อมโดยรอบแห่งปัญญา”ดังนี้แล/

๓. การแปลโดยความ

กัลยาณมิตตาทิวรรค

หมวดว่าด้วยกัลยาณมิตรเป็นต้น

[๗๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย เราไม่เห็นธรรมอื่นแม้อย่างหนึ่งที่เป็นเหตุให้กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นก็เกิดขึ้น หรือเป็นเหตุให้กุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมไปเหมือนความมีกัลยาณมิตร(มิตรดี)นี้ เมื่อมีกัลยาณมิตร กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นก็เกิดขึ้น และอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วก็เสื่อมไป (๑)

[๗๒] เราไม่เห็นธรรมอื่นแม้อย่างหนึ่งที่เป็นเหตุให้กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นก็เกิดขึ้น หรือเป็นเหตุให้กุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมไปเหมือนการประกอบกุศลธรรมเนื่อง ๆ และการไม่ประกอบกุศลธรรมเนื่อง ๆ นี้ เพราะการประกอบกุศลธรรมเนื่อง ๆ และการไม่ประกอบกุศลธรรมเนื่อง ๆ อกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นก็เกิดขึ้น และกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วก็เสื่อมไป (๒)

[๗๓] เราไม่เห็นธรรมอื่นแม้อย่างหนึ่งที่เป็นเหตุให้กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นก็เกิดขึ้น หรือเป็นเหตุให้กุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมไปเหมือนการประกอบกุศลธรรมเนื่อง ๆ และการไม่ประกอบกุศลธรรมเนื่อง ๆ นี้ เพราะการประกอบกุศลธรรมเนื่อง ๆ และการไม่ประกอบกุศลธรรมเนื่อง ๆ กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นก็เกิดขึ้น และอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วก็เสื่อมไป (๓)

[๗๔] เราไม่เห็นธรรมอื่นแม้อย่างหนึ่งที่เป็นเหตุให้โพชฌงค์ (ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้)ที่ยังไม่เกิดขึ้นก็ไม่เกิดขึ้น หรือเป็นเหตุให้โพชฌงค์ที่เกิดขึ้นแล้ว ไม่ถึงความเจริญเต็มที่เหมือนอโยนิโสมนสิการ(การมนสิการโดยไม่แยกคาย)นี้ เมื่อมนสิการโดยไม่แยกคาย โพชฌงค์ที่ยังไม่เกิดขึ้นก็ไม่เกิดขึ้น และที่เกิดขึ้นแล้วก็ถึงความเจริญเต็มที่ (๔)

[๗๕] เราไม่เห็นธรรมอื่นแม้อย่างหนึ่งที่เป็นเหตุให้โพชฌงค์ที่ยังไม่เกิดขึ้นก็เกิดขึ้น หรือเป็นเหตุให้โพชฌงค์ที่เกิดขึ้นแล้วถึงความเจริญเต็มที่เหมือนอโยนิโสมนสิการ(การมนสิการโดยแยกคาย)นี้ เมื่อมนสิการโดยแยกคาย โพชฌงค์ที่ยังไม่เกิดขึ้นก็เกิดขึ้น และที่เกิดขึ้นแล้วก็ถึงความเจริญเต็มที่ (๕)

[๗๖] ความเสื่อมญาติเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่ความเสื่อมปัญญาเลวร้ายกว่าความเสื่อมทั้งหลาย (๖)

[๗๗] ความเจริญด้วยญาติเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่ความเจริญด้วยปัญญาอดเยี่ยมกว่าความเจริญทั้งหลาย เพราะเหตุนั้น เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า “เราทั้งหลายจักเจริญด้วยความเจริญทางปัญญา” เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้แล (๗)

[๗๘] ความเสื่อมโภคทรัพย์เป็นเรื่องเล็กน้อย แต่ความเสื่อมปัญญาเลวร้ายกว่าความเสื่อมทั้งหลาย (๘)

[๗๙] ความเจริญด้วยโภคทรัพย์เป็นเรื่องเล็กน้อย แต่ความเจริญด้วยปัญญาอดเยี่ยมกว่าความเจริญทั้งหลาย เพราะเหตุนั้น เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า “เราทั้งหลายจักเจริญด้วยความเจริญทางปัญญา” เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้แล (๙)

[๘๐] ความเสื่อมยศเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่ความเสื่อมปัญญาเลวร้ายกว่าความเสื่อมทั้งหลาย (๑๐)^๑

๔. สรุป

กัลยาณมิตร เป็นสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาหลักธรรมที่เป็นกุศล และความเสื่อมสูญของธรรมที่เป็นอกุศล ความเกิดขึ้นแห่งโพชฌงค์ (องค์ธรรมที่เป็นเครื่องตรัสรู้)

๕. ข้อคิดตามหลักธรรม

กัลยาณมิตรธรรม หมายถึง หลักการหรือธรรมะที่เกี่ยวข้องกับการเป็นเพื่อนที่ดี หรือการมีมิตรภาพที่ดี หลักธรรมนี้สนับสนุนกุศลธรรมให้เกิดขึ้น เช่น ข้อคิดจากโพชฌงค์ ๗ ประการ

๑. สติ - การมีสติคือความระมัดระวังและตระหนักรู้ในสิ่งที่เกิดขึ้นในขณะนั้น
๒. ธรรมวิจย - การฝึกศึกษาหรือวิจยธรรมะ การพิจารณาธรรมชาติของสิ่งต่างๆ อย่างลึกซึ้ง
๓. วิริยะ - ความเพียร กล่าวหาญในการปฏิบัติธรรม
๔. ปีติ - ความอิ่มใจ
๕. ปัสสัทธิ - ความสงบที่เกิดจากการมีสมาธิและการปล่อยวาง
๖. สมาธิ - ความมั่นคงในจิตใจ
๗. อุเบกขา - การมีความเป็นกลาง รู้จักปล่อยวาง ไม่ยึดติดกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

^๑ อภ.เอกก. (ไทย) ๒๐/๗๑-๘๐/๑๓-๑๔.

บทที่ ๒

เอตทัคควรรค

บทนี้ กล่าวถึงความเป็นเอตทัคคะ เป็นตำแหน่งทางพระพุทธศาสนา ที่พระพุทธเจ้ายกย่องความเป็นเลิศด้านต่างๆ ของพุทธบริษัท คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ถือเป็นตำแหน่งเฉพาะบุคคล เป็นการให้ความสำคัญทั้งด้านรู้ความสามารถและบุญบารมีที่แต่ละท่านได้สั่งสมกันมา ในที่นี้จะแสดงความเป็นเลิศเฉพาะสงฆ์สาวก พอเป็นตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่าง

๑. บาลี

๑. ปฐมวคโค

๑๘๘. “เอตทคฺคํ ภิกฺขเว มม สาวกานํ ภิกฺขูนํ รตตณฺณํ ยทิทํ อญฺญาสีโกณฺทณฺโณ”.

๑๘๙. ... มหาปญฺญานํ ยทิทํ สาริปุตฺโต.

๑๙๐. ... อิทธิมนฺตานํ ยทิทํ มหาโมคฺคัลลาน.

๑๙๑. ... ฐตฺวาทานํ ยทิทํ มหากสฺสโป.

๑๙๒. ... ทิพฺพจกฺขุگانํ ยทิทํ อนูรุทฺโธ.

๑๙๓. ... อจฺจจากุลิกานํ ยทิทํ ภทฺทีย ภาฬิโคธายปุตฺโต.

๑๙๔. ... มณฺชสฺสรานํ ยทิทํ ลกฺขณฺทก ภทฺทีย.

๑๙๕. ... สีหนาทิกานํ ยทิทํ ปิณฺโฑลภารทฺวาโช.

๑๙๖. ... ธมฺมกถิกานํ ยทิทํ ปุณฺณเณ มนฺตาณิปุตฺโต.

๑๙๗. ... สํปิตุเตน ภาสิตสฺส วิตุถาเรน อตถํ วิภชนฺตานํ ยทิทํ มหากจฺจาโนติ.

วคฺโค ปฐโม.

๒. การแปลคำต่อคำ

๑๔. เอตทคฺควคโค – หมวดเป็นเครื่องแสดงซึ่งเอตทัคคะ/

๑. ปฐมวคโค – หมวดที่ ๑.

๑๘๘. “เอตทคฺคํ – ฐานะนัน เป็นเลิศ/ ภิกฺขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ มม – ของข้าพเจ้า/ สาวกานํ – ผู้เป็นสาวก/ ภิกฺขูนํ – กว่ภิกษุทั้งหลาย/ รตตณฺณํ – ผู้ซึ่งราตรีโดยปกติ/ ยทิตฺถํ – ขอนี้ใด ได้แก่/ อณฺญาสิโกณฺทณฺโณ”. – พระอณฺญาโกณฺทณฺโณ”/

๑๘๙. ๗เปฯ – ๗ลฯ/ มหาปณฺณานํ – ผู้มีปัญญามาก/ ยทิตฺถํ – ขอนี้ใด ได้แก่/ สาริปุตฺโต. – พระสาริปุตฺร/

๑๙๐. ๗เปฯ – ๗ลฯ/ อธิมฺนตํ – ผู้มีฤทธิ์/ ยทิตฺถํ – ขอนี้ใด ได้แก่/ มหาโมคฺคฺลลานํ. – พระมหาโมคคัลลานะ/

๑๙๑. ๗เปฯ – ๗ลฯ/ รุทฺวาทนํ – ผู้กล่าวซึ่งวัตรเป็นเครื่องกำจัด/ ยทิตฺถํ – ขอนี้ใด ได้แก่/ มหากสฺสโป. – พระมหากัสสปะ/

๑๙๒. ๗เปฯ – ๗ลฯ/ ทิพฺพจฺจุกานํ – ผู้มีดวงตาที่เป็นทิพย์/ ยทิตฺถํ – ขอนี้ใด ได้แก่/ อนูรุธฺโธ. – พระอนูรุธะ/

๑๙๓. ๗เปฯ – ๗ลฯ/ อฺจุจฺจากุลิกานํ – ผู้เกิดในตระกูลสูง/ ยทิตฺถํ – ขอนี้ใด ได้แก่/ ภทฺธิโย – พระภทฺธิยะ/ กาลิโคธายปุตฺโต. – ผู้กาลิโคธายบุตร/

๑๙๔. ๗เปฯ – ๗ลฯ/ มณฺชฺสุสฺสรานํ – ผู้มีเสียงไพเราะ/ ยทิตฺถํ – ขอนี้ใด ได้แก่/ ลกฺขณฺทกภทฺธิโย. – พระลกฺขณฺทกภทฺธิยะ/

๑๙๕. ๗เปฯ – ๗ลฯ/ สีนฺนาทิกานํ – ผู้บันลือเพียงดังการบันลือแห่งสิงโตโดยปกติ/ ยทิตฺถํ – ขอนี้ใด ได้แก่/ ปินฺโทลการทฺวาโซ. – พระปินฺโทลการทวาชะ/

๑๙๖. ๗เปฯ – ๗ลฯ/ ธมฺมกฺกิกานํ – ผู้แสดงซึ่งธรรมโดยปกติ/ ยทิตฺถํ – ขอนี้ใด ได้แก่/ ปุณฺณโณ – พระปุณณะ/ มนฺดาณิปุตฺโต. – ผู้เป็นบุตรของนางมันดาณี/

๑๙๗. ๗เปฯ – ๗ลฯ/ สงฺขิตฺเตน – โดยความย่อ/ ภาสิตสฺส – ที่กล่าวแล้ว/ [ธมฺมสฺส – แห่งธรรม]/ วิตุถาเรน – โดยความพิสดาร/ อตฺถํ – ซึ่งความหมาย/ วิภขณฺตานํ – ผู้แจกแจงโดยพิเศษอยู่/ ยทิตฺถํ – ขอนี้ใด ได้แก่/ มหากจฺจาโน”ติ. – พระมหากัจจายนะ”ดังนี้แล/

วคโค – หมวด/ ปฐโม. – ที่ ๑/

๓. การแปลโดยความ

๑๔. เอตทัคควรรค

หมวดว่าด้วยเอตทัคคะ

๑. ปฐมวรรค

[๑๘๘] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย อัญญาโกณฑัญญะเลิศกว่าภิกษุสาวกทั้งหลายของเรา ผู้เป็น
รัตตัญญู (๑)

[๑๘๙] สารีบุตรเลิศกว่าภิกษุสาวกทั้งหลายของเรา ผู้มีปัญญามาก (๒)

[๑๙๐] มหาโมคคัลลานะเลิศกว่าภิกษุสาวกทั้งหลายของเรา ผู้มีฤทธิ์มาก (๓)

[๑๙๑] มหากัสสปะเลิศกว่าภิกษุสาวกทั้งหลายของเรา ผู้ทรงจุดงค์ และสรรเสริญคุณแห่งจุดงค์ (๔)

[๑๙๒] อนรุทธะเลิศกว่าภิกษุสาวกทั้งหลายของเรา ผู้มีดาทิพย์ (๕)

[๑๙๓] ภัททิยาภิกษุโคธายบุตรเลิศกว่าภิกษุสาวกทั้งหลายของเรา ผู้เกิดในตระกูลสูง (๖)

[๑๙๔] ลกฺขณภูภิกษุภิกษุเลิศกว่าภิกษุสาวกทั้งหลายของเรา ผู้มีเสียงไพเราะ (๗)

[๑๙๕] ปิณโฑลภารทวาชะเลิศกว่าภิกษุสาวกทั้งหลายของเรา ผู้บันลือสีหนาท (๘)

[๑๙๖] ปุณณมันตานีบุตรเลิศกว่าภิกษุสาวกทั้งหลายของเรา ผู้เป็นธรรมกถึก (๙)

[๑๙๗] มหากัสจนะเลิศกว่าภิกษุสาวกทั้งหลายของเรา ผู้อธิบายความหมายแห่งธรรมที่กล่าวไว้โดยย่อได้
พิสดาร (๑๐)^๒

๔. สรุป

การแต่งตั้งพระสงฆ์สาวกในตำแหน่งเอตทัคคะมีความสำคัญต่อการพัฒนาศาสนาและคุณธรรมในสังคม เป็นการแบ่งภาระหน้าที่กันรับผิดชอบตามความรู้ความสามารถของแต่ละรูป เช่น แต่งตั้งพระอัญญาโกณฑัญญะ เป็น
รัตตัญญู (ล่วงรู้ราตรีมายาวนาน) พระสารีบุตร มีปัญญามาก เป็นอัครสาวกฝ่ายขวา พระมหาโมคคัลลานะ เลิศด้านผู้มี
ฤทธิ์มาก เป็นอัครสาวกฝ่ายซ้าย เป็นต้น

^๒ อ.เอกก. (ไทย) ๒๐/๑๘๘-๑๘๙/๒๕-๒๖.

๕. ข้อคิดตามหลักธรรม

การแต่งตั้งสงฆ์สาวกให้ดำรงตำแหน่งต่างๆ มีหลักคิดดังนี้

- ยกย่องและเป็นแบบอย่าง : ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นเอตทัคคะถือเป็นผู้มีความสามารถและประสบการณ์ในด้านนั้นๆ
- ส่งเสริมการศึกษาและการปฏิบัติ : เอตทัคคะมักเป็นผู้ที่มีความรู้และทักษะในการสอน ทำให้สามารถส่งเสริมการศึกษาและการปฏิบัติธรรม
- รักษาศรัทธา : การมีพระสงฆ์สาวกในตำแหน่งเอตทัคคะช่วยเสริมสร้างความศรัทธาให้แก่พุทธศาสนิกชน

บทที่ ๓

จกัถวตติสูตร

บทนี้ จะกล่าวจกัถวตติสูตร เป็นพระสูตรที่สอนเกี่ยวกับการบริหารการปกครอง โดยมีหลักการสำคัญที่เน้นถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับประชาชน การสร้างความสมานสามัคคีและความยุติธรรมในสังคม ถือเป็นแนวทางในการปกครองที่เหมาะสมและมีคุณธรรม

ความสำคัญของจกัถวตติสูตรอยู่ที่การให้แนวทางในการสร้างสังคมที่มีความสงบสุข โดยยกตัวอย่างถึงพระมหากษัตริย์ผู้ปกครองที่ต้องปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่อนำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่ประชาชน สืบเนื่องจากที่พระพุทธเจ้าทรงเห็นถึงปัญหาความขัดแย้งในสังคม จึงได้บ่มเพาะแนวคิดและเผยแพร่สอนให้ผู้นำเข้าใจถึงภาระหน้าที่ในการปกครอง ด้วยแนวทางที่มีธรรมะเป็นหลัก

ตัวอย่าง

๑. บาลี

๔. จกัถวตติสูตร

๑๔. “โยปิ โส ภิกขเว ราชา จกัถวตติ ฐมมิโก ฐมมราชา โสปิ น อราชกั จกัถวตติ”ติ. เอว วุตเต อญญโตโร ภิกขุ ภควนตเ อตทโวจ “โก ปน ภนเต รณญเ จกัถวตติสส ฐมมิกสส ฐมมรณญเ ราชา”ติ ? “ฐมโม ภิกขุ”ติ ภควา อโวจ “อิธ ภิกขุ ราชา จกัถวตติ ฐมมิโก ฐมมราชา ฐมมเวยว นิสสาย ฐมม สกุกโรนโต ฐมม คฺคฺช กโรนโต ฐมม อปจายมาโน ฐมมทฺธโซ ฐมมเกตุ ฐมมาธิปเตยโย ฐมมิก รกขาวรรณคฺคฺตตี สวิทติ อนฺโตชนสมิ”.

“ปุณ จปร ภิกขุ ราชา จกัถวตติ ฐมมิโก ฐมมราชา ฐมมเวยว นิสสาย ฐมม สกุกโรนโต ฐมม คฺคฺช กโรนโต ฐมม อปจายมาโน ฐมมทฺธโซ ฐมมเกตุ ฐมมาธิปเตยโย ฐมมิก รกขาวรรณคฺคฺตตี สวิทติ ขตติเยสุ อนฺยณเตสุ พลกายสมิ พ ราหมณคหปติเกสุ เนคมชานปเทสุ สมณพราหมณสุ มิคปกชีสุ. ส โข โส ภิกขุ ราชา จกัถวตติ ฐมมิโก ฐมมราชา ฐมมเวยว นิสสาย ฐมม สกุกโรนโต ฐมม คฺคฺช กโรนโต ฐมม อปจายมาโน ฐมมทฺธโซ ฐมมเกตุ ฐมมาธิปเตยโย ฐมมิก รกขาวรรณคฺคฺตตี สวิทติววา อนฺโตชนสมิ ฐมมิก รกขาวรรณคฺคฺตตี สวิทติววา ขตติเยสุ อนฺยณเตสุ พลกายสมิ พ ราหมณคหปติเกสุ เนคมชานปเทสุ สมณพราหมณสุ มิคปกชีสุ ฐมเมเนว จกัถวตติ. ต โทติ จกัถวตติยเ เกนจิ มนุสฺสสฺสญเตน ปจจตฺถิเกน ปาณินา. “เอวเมว โข ภิกขุ ตถาคโต อรห สฺมาสมพฺพุโธ ฐมมิโก ฐมมราชา ฐมมเวยว นิสสาย ฐมม สกุกโรนโต ฐมม คฺคฺช กโรนโต ฐมม อปจายมาโน ฐมมทฺธโซ ฐมมเกตุ ฐมมาธิปเตยโย ฐมมิก รกขาวรรณคฺคฺตตี สวิทติ ภายกมมสมิ ‘เอวรูป ภายกมม เสวิตพฺพ เอวรูป ภายกมม น เสวิตพฺพ’”นติ. “ปุณ จปร ภิกขุ ตถาคโต อรห สฺมาสมพฺพุโธ ฐมมิโก ฐมมราชา ฐมมเวยว นิสสาย ฐมม สกุกโรนโต ฐมม คฺคฺช กโรนโต ฐมม อปจายมาโน ฐมมทฺธโซ ฐมมเกตุ ฐมมาธิปเตยโย ฐมมิก รกขาวรรณคฺคฺตตี สวิทติ วจิกมมสมิ ‘เอวรูป วจิกมม เสวิตพฺพ เอวรูป วจิกมม น เสวิตพฺพ’”นติ. “ส โข โส

ภิกขุ ตถาคโธ อรหัง สมมาสมพุทโธ ธมมิโก ธมมราชา ธมม์เยว นิสสาย ธมม์ สกุกโรนโธ ธมม์ ฅฐ กโรนโธ ธมม์ อปจายมาโน ธมมทอโซ ธมมเกตุ ธมมาธิปเตยโย ธมมิกัง รกขาวรณคุดดี สัวิทิตวา กายกมมสมิ ธมมิกัง รกขาวรณคุดดี สัวิทิตวา วจิกมมสมิ ธมมิกัง รกขาวรณคุดดี สัวิทิตวา มโนกมมสมิ ธมเมเนว อนุตตรัง ธมมจกัก ปวตเตติ. ตัง โหติ จกัก อปปปฏิวตติยัม สมณเณ วา พราหมณเณ วา เทเวณ วา มาเรณ วา พรหมุณา วา เกณจิ วา โลกสมินติ.

๒. การแปลคำต่อคำ

๔. จกกวตติสุตติ – พระสูตรเป็นเครื่องแสดงซึ่งความเป็นแห่งพระราชาผู้เป็นจักรพรรดิ/

๑๔. “โยปิ โส – แม้พระองค์นั้นใด/ ราชา – พระราชา/ จกกวตติ – ผู้เป็นจักรพรรดิ/ ธมมิโก – เป็นผู้ทรงประกอบพร้อมแล้วด้วยธรรม/ ธมมราชา – เป็นพระราชาผู้ทรงปกครองโดยธรรม/ โสปิ – แม้พระองค์นั้น/ [ราชา – พระราชา/ จกกวตติ – ผู้เป็นจักรพรรดิ]/ น – หามิได้/ อราชกั – ที่มิใช่ของพระราชา/ จกัก – ซึ่งจักร/ วตเตติ”ติ. – ย่อมทรงให้หมุนไป”ดังนี้/

เอว – อย่างนี้/ [วเจเน – ครั้นเมื่อพระดำรัส/ ภควตา – อันพระผู้มีพระภาคเจ้า]/ วุตเต – ตรัสแล้ว/ อณฺญตโร – รูปใดรูปหนึ่ง/ ภิกขุ – ภิกษุ/ ภควนตัม – กับพระผู้มีพระภาคเจ้า/ เอตทโวจ – ได้กราบทูลแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น/

“โก – ใคร/ ปน – ก็/ รณฺโณ – ของพระราชา/ จกกวตติสส – ผู้เป็นจักรพรรดิ/ ธมมิกสส – ผู้ทรงประกอบพร้อมแล้วด้วยธรรม/ ธมมรณฺโณ – ผู้เป็นพระราชาโดยธรรม/ ราชา”ติ ? – เป็นพระราชา”ดังนี้/

“ธมโม – ธรรม/ ภิกขุ”ติ – ตุก่อนภิกษุ”ดังนี้/ ภควา – พระผู้มีพระภาคเจ้า/ อโวจ – ได้ตรัสแล้ว/

“อิธ – นี่/ [โลเก – ในโลก]/ ภิกขุ – ตุก่อนภิกษุ/ ราชา – พระราชา/ จกกวตติ – ผู้เป็นจักรพรรดิ/ ธมมิโก – เป็นผู้ทรงประกอบพร้อมแล้วด้วยธรรม/ ธมมราชา – เป็นพระราชาผู้ทรงปกครองโดยธรรม/ ธมม์เยว – ซึ่งธรรมนั้นแล/ นิสสาย – ทรงเข้าไปถือเอาแล้ว/ ธมม์ – ซึ่งพระธรรม/ สกุกโรนโธ – สักการะอยู่/ ธมม์ – ซึ่งพระธรรม/ ฅฐ – ซึ่งความเคารพ/ กโรนโธ – กระทำอยู่/ ธมม์ – ซึ่งพระธรรม/ อปจายมาโน – ประพฤติอ่อนน้อมอยู่/ ธมมทอโซ – เป็นผู้มิธรรมเป็นธง/ ธมมเกตุ – เป็นผู้มิธรรมเป็นธงชัย/ ธมมาธิปเตยโย – เป็นผู้มิธรรมเป็นใหญ่/ ธมมิกัง – ที่ประกอบพร้อมแล้วด้วยธรรม/ รกขาวรณคุดดี – ซึ่งการรักษา การป้องกัน และการคุ้มครอง/ สัวิทิต – ย่อมจัดแจงด้วยดี/ อนุโตชนสมิ” – ในประชาชนในภายใน”/

“ปุณ – อีก/ จปรี – ก็ ข้ออย่างอื่น/ [อตฺถิ – มีอยู่]/ ภิกขุ – ตุก่อนภิกษุ/ ราชา – พระราชา/ จกกวตติ – ผู้เป็นจักรพรรดิ/ ธมมิโก – เป็นผู้ทรงประกอบพร้อมแล้วด้วยธรรม/ ธมมราชา – เป็นพระราชาผู้ทรงปกครองโดยธรรม/ ธมม์เยว – ซึ่งธรรมนั้นแล/ นิสสาย – ทรงเข้าไปถือเอาแล้ว/ ธมม์ – ซึ่งพระธรรม/ สกุกโรนโธ – สักการะอยู่/ ธมม์ – ซึ่งพระธรรม/ ฅฐ – ซึ่งความเคารพ/ กโรนโธ – กระทำอยู่/ ธมม์ – ซึ่งพระธรรม/ อปจายมาโน – ประพฤติอ่อนน้อมอยู่/ ธมมทอโซ – เป็นผู้มิธรรมเป็นธง/ ธมมเกตุ – เป็นผู้มิธรรมเป็นธงชัย/ ธมมาธิปเตยโย – เป็นผู้มิธรรมเป็นใหญ่/ ธมมิกัง – ที่ประกอบพร้อมแล้วด้วยธรรม/ รกขาวรณคุดดี – ซึ่งการรักษา การป้องกัน และการคุ้มครอง/ สัวิทิต – ย่อมจัดแจงด้วยดี/ ขตติเยสุ – ในกษัตริย์ทั้งหลาย/ อนุยฺยเตสุ – ในบุคคลผู้ตามเสด็จทั้งหลาย/ พลกายสมิ – ในหมู่แห่งกองพล/ พราหมณคหปติเกสุ – ในพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย/ เนคมชานปเทสุ – ในประชาชนผู้อาศัยอยู่ใน

นิคมและประชาชนผู้อาศัยอยู่ในชนบททั้งหลาย/ **สมณพราหมณเสสุ** - ในสมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย/ **มิดปุกชีสุ** - ในเนื้อและนกทั้งหลาย/

ธมเมเนว - โดยธรรมเท่านั้น/ **จกุก** - ซึ่งจักร/ **วตเตติ** - ย่อมให้หมุนไป/ **ต** - นั้น/ **โหติ** - ย่อมเป็น/ **จกุก** - กลิ้ง/ **อปปฏิวตติย** - เป็นกลิ้งที่ไม่ควรหมุนกลับ/ **เกนจิ** - คนไหน ๆ/ **มนุสสภูเตน** - ผู้เป็นมนุษย์เป็นแล้ว/ **ปจจติเกน** - ผู้มีความต้องการขัดกัน/ **ปาณินา** - อันสัตว์ผู้มีลมปราณ/

ส โข โส - พระองค์นั้นนั่นแล/ **ภิกขุ** - ลูกก่อนภิกษุ/ **ราชา** - พระราชา/ **จกกวตติ** - ผู้เป็นจักรพรรดิ/ **ธมมิโก** - เป็นผู้ทรงประกอบพร้อมแล้วด้วยธรรม/ **ธมมราชา** - เป็นพระราชาผู้ทรงปกครองโดยธรรม/ **ธมมเยว** - ซึ่งธรรมนั้นแล/ **นิสสาย** - ทรงเข้าไปถือเอาแล้ว/ **ธมม** - ซึ่งพระธรรม/ **สกกโรนโต** - สักการะอยู่/ **ธมม** - ซึ่งพระธรรม/ **คฺช** - ซึ่งความเคารพ/ **กโรนโต** - กระทำอยู่/ **ธมม** - ซึ่งพระธรรม/ **อปจายมาน** - ประพัตินอบน้อมอยู่/ **ธมมทฺธโซ** - เป็นผู้มิธรรมเป็นธม/ **ธมมเกตุ** - เป็นผู้มิธรรมเป็นธมชัย/ **ธมมาริปเตยโย** - เป็นผู้มิธรรมเป็นใหญ่/ **ธมมิก** - ที่ประกอบพร้อมแล้วด้วยธรรม/ **รทวารณคฺคตติ** - ซึ่งการรักษา การป้องกัน และการคุ้มครอง/ **สวทิตฺวา** - ครั้นทรงจัดแจงแล้ว/ **ขตติเยสุ** - ในกษัตริย์ทั้งหลาย/ **อนุนยเตสุ** - ในบุคคลผู้ตามเสด็จทั้งหลาย/ **พลกายสฺมิ** - ในหมู่แห่งกองพล/ **พราหมณคหปติเกสุ** - ในพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย/ **เนคมชานปเตสุ** - ในประชาชนผู้อาศัยอยู่ในนิคมและประชาชนผู้อาศัยอยู่ในชนบททั้งหลาย/ **สมณพราหมณเสสุ** - ในสมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย/ **มิดปุกชีสุ** - ในเนื้อและนกทั้งหลาย/

ธมเมเนว - โดยธรรมเท่านั้น/ **จกุก** - ซึ่งจักร/ **วตเตติ** - ย่อมให้หมุนไป/ **ต** - นั้น/ **โหติ** - ย่อมเป็น/ **จกุก** - กลิ้ง/ **อปปฏิวตติย** - เป็นกลิ้งที่ไม่ควรหมุนกลับ/ **เกนจิ** - คนไหน ๆ/ **มนุสสภูเตน** - ผู้เป็นมนุษย์เป็นแล้ว/ **ปจจติเกน** - ผู้มีความต้องการขัดกัน/ **ปาณินา** - อันสัตว์ผู้มีลมปราณ/

‘เอวเมว โข - ฉะนั้นเหมือนกันแล/ **ภิกขุ** - ลูกก่อนภิกษุ/ **ตถาคโต** - พระตถาคตเจ้า/ **อรท** - เป็นพระอรหันต์/ **สมมาสมพุทฺธ** - เป็นผู้ทรงตรัสรู้พร้อมแล้วโดยชอบ/

ราชา - พระราชา/ **จกกวตติ** - ผู้เป็นจักรพรรดิ/ **ธมมิโก** - เป็นผู้ทรงประกอบพร้อมแล้วด้วยธรรม/ **ธมมราชา** - เป็นพระราชาผู้ทรงปกครองโดยธรรม/ **ธมมเยว** - ซึ่งธรรมเท่านั้น/ **นิสสาย** - ทรงอาศัย/ **ธมม** - ซึ่งพระธรรม/ **สกกโรนโต** - สักการะอยู่/ **ธมม** - ซึ่งพระธรรม/ **คฺช** - ซึ่งความเคารพ/ **กโรนโต** - กระทำอยู่/ **ธมม** - ซึ่งพระธรรม/ **อปจายมาน** - ประพัตินอบน้อมอยู่/ **ธมมทฺธโซ** - เป็นผู้เชิดชูธรรม/ **ธมมเกตุ** - เป็นผู้ยกย่องธรรม/ **ธมมาริปเตยโย** - เป็นผู้มิธรรมเป็นใหญ่/ **ธมมิก** - ที่ประกอบพร้อมแล้วด้วยธรรม/ **รทวารณคฺคตติ** - ซึ่งการรักษา การป้องกัน และการคุ้มครอง/ **สวทิต** - ย่อมจัดแจงด้วยดี/ **กายกมฺมสฺมิ** - ในกรรมที่พึงกระทำด้วยร่างกาย/

‘เอวรูป - ที่มีรูปร่างนี้/ **กายกมฺม** - กรรมที่พึงกระทำด้วยร่างกาย/ **[บุคฺคเลน - อันบุคคล]**/ **เสวิตพฺพ** - พึงชองเสพ/ **เอวรูป** - ที่มีรูปร่างนี้/ **กายกมฺม** - กรรมที่พึงกระทำด้วยร่างกาย/ **[บุคฺคเลน - อันบุคคล]**/ **น เสวิตพฺพ**”
นติ - ไม่พึงชองเสพ”ดังนี้/

“ปุณ - อิก/ จปรี - ก็ ซ้อย่างอื่น/ [อตฺถิ - มีอยู่]/ ภิกฺขุ - ดูก่อนภิกษุ/

ตถาคโต - พระตถาคตเจ้า/ อรหํ - เป็นพระอรหันต์/ สมมาสมพุทฺธ - เป็นผู้ทรงตรัสรู้พร้อมแล้วโดยชอบ/
ธมฺมิโก - เป็นผู้ทรงประกอบพร้อมแล้วด้วยธรรม/ ธมฺมราชา - เป็นพระราชาผู้ทรงปกครองโดยธรรม/ ธมฺมเยว - ซึ่ง
ธรรมเท่านั้น/ นิสฺสาย - ทรงอาศัย/ ธมฺม - ซึ่งพระธรรม/ สกฺกโรนฺโต - สักการะอยู่/ ธมฺม - ซึ่งพระธรรม/ คุ - ให้
หนัก/ กโรนฺโต - กระทำอยู่/ ธมฺม - ซึ่งพระธรรม/ อปจายมาน - ประพัตินอบน้อมอยู่/ ธมฺมทฺธโช - เป็นผู้เชิดชู
ธรรม/ ธมฺมเกตุ - เป็นผู้ยกย่องธรรม/ ธมฺมาธิปเตยโย - เป็นผู้มีธรรมเป็นใหญ่/ ธมฺมิกํ - ที่ประกอบพร้อมแล้วด้วย
ธรรม/ รกฺขาวรณคฺคตฺติ - ซึ่งการรักษา การป้องกัน และการคุ้มครอง/ สํวิทฺติ. - ย่อมจัดแจงด้วยดี/

วจิกมฺมสฺมิ - ในกรรมที่พึงกระทำด้วยคำพูด/ ‘เอวรูป - ที่มีรูปร่างอย่างนี้/ วจิกมฺม - กรรมที่พึงกระทำด้วย
คำพูด/ [ปุคฺคเลน - อันบุคคล]/ เสวิตพฺพ - พึงช่องเสพ/ เอวรูป - ที่มีรูปร่างอย่างนี้/ วจิกมฺม - กรรมที่พึงกระทำด้วย
คำพูด/ [ปุคฺคเลน - อันบุคคล]/ น เสวิตพฺพ’นฺติ. - ไม่พึงช่องเสพ’ดังนี้/

มโนกมฺมสฺมิ - ในกรรมที่พึงกระทำด้วยใจ/ ‘เอวรูป - ที่มีรูปร่างอย่างนี้/ มโนกมฺม - กรรมที่พึงกระทำด้วยใจ/
[ปุคฺคเลน - อันบุคคล]/ เสวิตพฺพ - พึงช่องเสพ/ เอวรูป - ที่มีรูปร่างอย่างนี้/ มโนกมฺม - กรรมที่พึงกระทำด้วยใจ/ [ปุค
คเลน - อันบุคคล]/ น เสวิตพฺพ’นฺติ. - ไม่พึงช่องเสพ’ดังนี้/

“ส โข โส - พระองค์นั้นนั่นแล/ ภิกฺขุ - ดูก่อนภิกษุ/ ตถาคโต - พระตถาคตเจ้า/ อรหํ - เป็นพระอรหันต์/
สมมาสมพุทฺธ - เป็นผู้ทรงตรัสรู้พร้อมแล้วโดยชอบ/ ธมฺมิโก - เป็นผู้ทรงประกอบพร้อมแล้วด้วยธรรม/ ธมฺมราชา -
เป็นพระราชาผู้ทรงปกครองโดยธรรม/ ธมฺมเยว - ซึ่งธรรมเท่านั้น/ นิสฺสาย - ทรงอาศัย/ ธมฺม - ซึ่งพระธรรม/ สกฺก
โรนฺโต - สักการะอยู่/ ธมฺม - ซึ่งพระธรรม/ คุ - ซึ่งความเคารพ/ กโรนฺโต - กระทำอยู่/ ธมฺม - ซึ่งพระธรรม/ อป
จายมาน - ประพัตินอบน้อมอยู่/ ธมฺมทฺธโช - เป็นผู้เชิดชูธรรม/ ธมฺมเกตุ - เป็นผู้ยกย่องธรรม/ ธมฺมาธิปเตยโย -
เป็นผู้มีธรรมเป็นใหญ่/ ธมฺมิกํ - ที่ประกอบพร้อมแล้วด้วยธรรม/ รกฺขาวรณคฺคตฺติ - ซึ่งการรักษา การป้องกัน และการ
คุ้มครอง/ สํวิทฺติว - ครั้นจัดแจงแล้ว/ กายกมฺมสฺมิ - ในกรรมที่พึงกระทำด้วยร่างกาย/ ธมฺมิกํ - ที่ประกอบพร้อม
แล้วด้วยธรรม/ รกฺขาวรณคฺคตฺติ - ซึ่งการรักษา การป้องกัน และการคุ้มครอง/ สํวิทฺติว - ครั้นจัดแจงแล้ว/
วจิกมฺมสฺมิ - ในกรรมที่พึงกระทำด้วยคำพูด/ ธมฺมิกํ - ที่ประกอบพร้อมแล้วด้วยธรรม/ รกฺขาวรณคฺคตฺติ - ซึ่งการรักษา
การป้องกัน และการคุ้มครอง/ สํวิทฺติว - ครั้นจัดแจงแล้ว/ มโนกมฺมสฺมิ - ในกรรมที่พึงกระทำด้วยใจ/ ธมฺเมเนว -
ด้วยธรรมนั้นแล/ อนุตฺตร - ที่มีธรรมอื่นยิ่งกว่าหามิได้/ ธมฺมจกฺก - ซึ่งงล้อแห่งพระธรรม/ ปวตฺเตติ. - ย่อมทรงให้
หมุนไป/

ตํ - นั้น/ โหติ - ย่อมเป็น/ จกฺก - กงล้อ/ อปฺปฏิวตฺติยํ - เป็นกงล้อที่ไม่ควรหมุนกลับ/ สมเณน วา - อัน
สมณะบ้าง/ พุราหมเณน วา - อันพราหมณ์บ้าง/ เทเวณ วา - อันเทวดาบ้าง/ มาเรณ วา - อันมารบ้าง/ พุรหฺมูนา วา
- อันพรหมบ้าง/ เกณจิ วา - อันใคร ๆ บ้าง/ โลกสฺมิ’นฺติ. - ในโลก’ดังนี้แล/

๓. การแปลโดยความ

๔. จักกวัตติสูตร

ว่าด้วยความเป็นราชาของพระเจ้าจักรพรรดิและพระพุทธเจ้า

[๑๔] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย พระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงธรรมเป็นธรรมราชา ย่อมไม่ทรงให้จักรที่มีไชของพระราชทานไป”

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ภิกษุรูปหนึ่งได้กราบทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรเป็นราชาของพระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงธรรมเป็นธรรมราชา”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ธรรม เป็นราชาของพระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชา” แล้วตรัสต่อไปว่า

๑. พระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชาในโลกนี้ ทรงอาศัยธรรมเท่านั้น สักการะธรรม เคารพธรรม นอบน้อมธรรม เติชูธรรม ยกย่องธรรม มีธรรมเป็นใหญ่ ทรงจัดการรักษา ป้องกัน และคุ้มครองชนภายในโดยธรรม

๒. พระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชา ทรงอาศัยธรรมเท่านั้นสักการะธรรม เคารพธรรม นอบน้อมธรรม เติชูธรรม ยกย่องธรรมมีธรรมเป็นใหญ่ ทรงจัดการรักษา ป้องกัน และคุ้มครองพวกภักษัตริย์ผู้ตามเสด็จ กำลังพล พราหมณ์ คหบดี ขวานิคม ขาวชนบทสมณพราหมณ์ สัตว์จำพวกเนื้อ และนกโดยธรรม

๓. พระเจ้าจักรพรรดินั้นแลผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชา ทรงอาศัยธรรมเท่านั้น สักการะธรรม เคารพธรรม นอบน้อมธรรม เติชูธรรม ยกย่องธรรม มีธรรมเป็นใหญ่ ทรงจัดการรักษา ป้องกัน และคุ้มครองชนภายใน พวกภักษัตริย์ ... กำลังพล ... พราหมณ์ คหบดี ... ขวานิคม ขาวชนบท ... สมณพราหมณ์ ... สัตว์จำพวกเนื้อ และนกโดยธรรมแล้วจึงให้จักรหมุนไปโดยธรรมเท่านั้น จักรนั้นใคร ๆ ที่เป็นมนุษย์เป็นข้าศึก และเป็นสัตว์มีชีวิต ให้หมุนกลับไม่ได้ในทำนองเดียวกัน

๑. พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชา๒ ทรงอาศัยธรรมเท่านั้น สักการะธรรม เคารพธรรม นอบน้อมธรรม เติชูธรรม ยกย่องธรรม มีธรรมเป็นใหญ่ ทรงจัดการรักษา ป้องกัน และคุ้มครองกายกรรม โดยธรรมว่า “กายกรรมเช่นนี้ควรเสพ กายกรรมเช่นนี้ไม่ควรเสพ”

๒. พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชา ทรงอาศัยธรรมเท่านั้น สักการะธรรม เคารพธรรม นอบน้อมธรรม เติชูธรรม ยกย่องธรรม มีธรรมเป็นใหญ่ ทรงจัดการรักษา ป้องกัน และคุ้มครองวจีกรรม โดยธรรมว่า “วจีกรรมเช่นนี้ควรเสพ วจีกรรมเช่นนี้ไม่ควรเสพ”

๓. พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชา ทรงอาศัยธรรมเท่านั้น สักการะธรรม เคารพธรรม นอบน้อมธรรม เติชูธรรม ยกย่องธรรม มีธรรมเป็นใหญ่ ทรงจัดการรักษา ป้องกัน และคุ้มครองมโนกรรม โดยธรรมว่า “มโนกรรมเช่นนี้ควรเสพ มโนกรรมเช่นนี้ไม่ควรเสพ”

พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นแลผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชาทรงอาศัยธรรมเท่านั้น สักการะธรรม เคารพธรรม นอบน้อมธรรม เติชูธรรม ยกย่องธรรม มีธรรมเป็นใหญ่ ทรงจัดการรักษา ป้องกัน และ

คุ้มครองกายกรรมวจีกรรม และมโนกรรมโดยธรรมแล้วจึงทรงให้ธรรมจักรที่ยอดเยี่ยมหมุนไปโดยธรรมเท่านั้น จักรนั้นอันสมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใคร ๆ ในโลกให้หมุนกลับไม่ได้^๓

๔. สรุป

จักรกวัตติสูตร เป็นหลักธรรมที่สอนให้พระเจ้าแผ่นดินทรงธรรมเป็นผู้ปกครองที่แท้จริง โดยทรงอาศัยธรรมเป็นพื้นฐานในการปกครอง สักการะ เคารพ นอบน้อม และเชิดชูธรรมให้เป็นใหญ่ในทุกการตัดสินใจ การดูแลรักษาประกันความปลอดภัย และคุ้มครองประชาชน โดยยึดหลักว่ากายกรรม วจีกรรม และมโนกรรมใดที่ควรเสพ และไม่ควรเสพ

๕. ข้อคิดตามหลักธรรม

ข้อคิดตามหลักจักรกวัตติสูตร ได้แก่

- ธรรมเป็นพื้นฐาน : การปกครองต้องอิงธรรมเป็นหลัก เพื่อส่งเสริมความถูกต้องและความยุติธรรมในสังคม
- การเคารพธรรม : พระเจ้าแผ่นดินต้องเชิดชูธรรมเป็นที่หนึ่งในทุกการตัดสินใจ เพื่อบูรณาการและสร้างความไว้วางใจจากประชาชน
- ดูแลประชาชน : มีหน้าที่ดูแลรักษาความปลอดภัยและคุ้มครองประชาชน เพื่อให้ประชาชนมีชีวิตรอยู่ในความสงบสุข
- การกระทำที่เป็นประโยชน์ : ต้องมีการพิจารณาว่ากายกรรม วจีกรรม และมโนกรรมใดที่ควรทำหรือไม่ควรทำ เพื่อสนับสนุนการเสริมสร้างสังคมที่ดี

^๓ อภ.ติก. (ไทย) ๒๐/๑๔/๑๕๔.

บทที่ ๔

เกสปุตติสูตร

บทนี้ กล่าวถึงหลักการเชื่อของชนพื้นเมืองชาวกาลามะ เป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสอนชาวกาลามะให้ใช้ปัญญาและประสบการณ์ส่วนตัวในการพิจารณา ตรวจสอบ และเรียนรู้ด้วยตนเอง หลักการสำคัญของกาลามสูตรคือ "อย่าเชื่อในสิ่งที่ได้ยินมา" แต่จงเชื่อในสิ่งที่นำไปสู่ความสุข ความไม่ทุกข์ และการอยู่ร่วมกันอย่างสงบ ความสำคัญของกาลามสูตรคือการส่งเสริมให้ผู้คนมีวิจารณญาณในการตัดสินใจ เลือกสิ่งที่ถูกต้องและดีงามสำหรับตนเองและสังคม เรื่องราวความเป็นมาของกาลามสูตรเกิดขึ้นเมื่อชาวกาลามาเคยได้ยินหลักคำสอนต่างๆ จากหลายสำนักครูอาจารย์และเปลี่ยนใจไปมา จึงได้ทูลถามพระพุทธเจ้าเพื่อขอคำแนะนำในการเลือกสิ่งที่ถูกต้อง นำไปสู่การประทานกาลามสูตรเพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาตัดสินใจ

ตัวอย่าง

๑. บาลี

“สนฺติ ภนฺเต เอเก สมนพฺราหฺมณา เกสมุตฺตํ อากฺขณฺติ. เต สกฺเวย วาท์ ทิเปฺนติ โชเตนฺติ ปรปฺปวาทํ ปน ญฺเณนฺติ วมฺเภนฺติ ปริวณฺติ โอมกฺขี กโรนฺติ. อปเรปิ ภนฺเต เอเก สมนพฺราหฺมณา เกสมุตฺตํ อากฺขณฺติ เตปิ สกฺเวย วาท์ ทิเปฺนติ โชเตนฺติ ปรปฺปวาทํ ปน ญฺเณนฺติ วมฺเภนฺติ ปริวณฺติ โอมกฺขี กโรนฺติ. เตสํ โน ภนฺเต อมฺหากํ โหเตว กงฺขา โหติ วิจิจฺฉา ‘โก สุ นาม อิมสํ ภวตํ สมนพฺราหฺมณานํ สจฺจํ อาห โก มฺสา’”ติ? “อลฺลหิ वो กาลามา กงฺขิตฺถ อลฺ วิจิจฺฉิตฺถ. กงฺขนีเยว ปน वो ฐาเน วิจิจฺฉา อุปฺปนฺนา”. “เอถ ตุมฺहे กาลามา มา อนุสฺสเวน มา ปรมฺปราย มา อิติกรียา มา ปิฎกสมฺปทาเนน มา ตกฺกเหตุ มา นยเหตุ มา อาการปริวิตกฺเคน มา ทิฏฺฐินิขณฺณกฺขนฺติยา มา ภพฺพรูปตาย มา สมฺโณ โน ครฺวติ. ยทา ตุมฺहे กาลามา อตฺตนา วาเนนฺยาถ ‘อิมะ ธมฺมา อุกฺกุสลา อิมะ ธมฺมา สาวชฺชา อิมะ ธมฺมา วิญญฺครฺหิตา อิมะ ธมฺมา สมตฺตา สสมาทินฺนา อหิตาย ทุกฺขาย สํวตฺตนฺตี’”ติ อถ ตุมฺहे กาลามา ปชฺเหยยถ.

๒. การแปลคำต่อคำ

“สนฺติ – มีอยู่/ ภนฺเต – ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ เอเก – บางพวก/ สมนพฺราหฺมณา – สมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย/ เกสมุตฺตํ – สู่เกสปุตตนิคม/ อากฺขณฺติ. – ย่อมมา/ เต – เหล่านั้น/ [สมนพฺราหฺมณา – สมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย]/ สกฺเวย – ของตนเท่านั้น/ วาท์ – ซึ่งวาทะ/ ทิเปฺนติ – ย่อมแสดง/ โชเตนฺติ – ย่อมให้แจ่มแจ้ง/ ปรปฺปวาทํ – ซึ่งวาทะของบุคคลอื่น/ ปน – แต่ว่า/ ญฺเณนฺติ – กระทบกระเทียบ/ วมฺเภนฺติ – ย่อมดูหมิ่น/ ปริวณฺติ – ย่อมกล่าวชม/ โอมกฺขี – ให้เป็นคำไม่น่าเชื่อถือ/ กโรนฺติ. – ย่อมกระทำ/

อปเรปิ – แม้เหล่าอื่นอีก/ ภนฺเต – ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ/ เอเก – บางพวก/ สมนพฺราหฺมณา – สมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย/ เกสมุตฺตํ – สู่เกสปุตตนิคม/ อากฺขณฺติ. – ย่อมมา/ เตปิ – แม้เหล่านั้น/ [สมนพฺราหฺมณา – สมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย]/ สกฺเวย – ของตนเท่านั้น/ วาท์ – ซึ่งวาทะ/ ทิเปฺนติ – ย่อมแสดง/ โชเตนฺติ – ย่อมให้

แจ่มแจ้ง/ **ปรปฺปวาหํ** – ซึ่งวาทะของบุคคลอื่น/ **ปน** – แต่ว่า/ **ฐฺเสนฺติ** – กระทบกระเียบ/ **วณฺเณติ** – ย่อมดูหมิ่น/
ปริภวนฺติ – ย่อมกล่าวชม/ **โอมกฺขี** – ให้เป็นคำไม่น่าเชื่อถือ/ **โกโรนฺติ** – ย่อมกระทำ/

เตสํ โน – เหล่านั้นแล/ [**สมณพฺราหฺมณานํ** – บรรดาสมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย]/ **ภนฺเต** – ข้าแต่พระองค์ผู้
เจริญ/ **อมฺหากํ** – แก่ข้าพระองค์ทั้งหลาย/ **โหเตว** – ย่อมมีนั้นแล/ **กฺงฺขา** – ความสงสัย/ **โหติ** – ย่อมมี/ **วิจิกิฉฺชา** –
ความเคลือบแคลง/ **โก สุนาม** – ชื่อว่าใครหนอ/ **อิเมสํ** – เหล่านี้/ **ภวตํ** – ผู้เจริญ/ **สมณพฺราหฺมณานํ** – บรรดา
สมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย/ **สจฺจํ** – ที่เป็นจริง/ [**วจนํ** – ซึ่งคำพูด]/ **อาห** – พูดแล้ว/ **โก** – ใคร/ **มุสา**”’ติ? – ซึ่งคำ
เท็จ”’ดังนี้?/

“**อลฺลฺหิ** – ก็ สมควร/ **โว** – อันเธอทั้งหลาย/ **กาลามา** – คุณก่อนประชาชนผู้อาศัยอยู่ในชนบทชื่อว่ากาลามะ
ทั้งหลาย/ **กฺงฺขิตฺถ** – เพื่อความสงสัย/ **อลํ** – สมควร/ **วิจิกิฉฺชิตฺถ** – เพื่อความเคลือบแคลง/

กฺงฺขณิเยว – ที่ควรสงสัย อย่างแท้จริง/ **ปน** – ก็/ **โว** – แก่ท่านทั้งหลาย/ **ฐฺาเน** – ในฐานะ/ **วิจิกิฉฺชา** – ความ
เคลือบแคลง/ **อุปฺปนฺนา**” – เกิดขึ้นแล้ว”/

“**เอถ** – จงมาเถิด/ **ตุมฺเห** – ท่านทั้งหลาย/ **กาลามา** – คุณก่อนประชาชนผู้อาศัยอยู่ในชนบทชื่อว่ากาลามะ
ทั้งหลาย/

มา – อย่า/ **อนุสฺสเวน** – ด้วยการฟังตามกันมา/

มา – อย่า/ **ปรมฺปราย** – ด้วยการนำสืบเนื่องต่อ ๆ กันมา/

มา – อย่า/ **อิตฺทิกิราย** – ด้วยการได้ยินมาดังนี้/

มา – อย่า/ **ปิฏกสมฺปทาเนน** – ด้วยการยังคัมภีร์ให้ถึงพร้อม/

มา – อย่า/ **ตถกฺกเหตุ** – ด้วยเหตุแห่งการตรึกตรอง/

มา – อย่า/ **นยเหตุ** – ด้วยเหตุแห่งอุบายเป็นเครื่องนำไป/

มา – อย่า/ **อาการปริวิตกฺเกน** – ด้วยความตรึกตรองพิเศษโดยรอบตามอาการ/

มา – อย่า/ **ทฺิฏฺฐินิขฺมานกฺขณฺติยา** – ด้วยความพอใจในการเพ่งพินิจตามความเห็น/

มา – อย่า/ **ภพฺพรุปราย** – เพราะความเป็นแห่งบุคคลผู้เหมาะสม/

มา – อย่า/ **สมฺโณ** – สมณะ/ **โน** – ของข้าพเจ้าทั้งหลาย/ **ครุ’ติ** – เป็นครู’ดังนี้/

ยทา – ในกาลใด/ **ตุมฺเห** – ท่านทั้งหลาย/ **กาลามา** – คุณก่อนประชาชนผู้อาศัยอยู่ในชนบทชื่อว่ากาลามะ
ทั้งหลาย/ **อตุตฺตนา** – ด้วยตนเองเท่านั้น/ **ชาเนยฺยาถ** – ฟังรู้/

‘**อิเม** – เหล่านี้/ **ธมฺมา** – ธรรมทั้งหลาย/ **อกุสฺสา** – เป็นธรรมที่เป็นอกุศล/

อิเม – เหล่านี้/ **ธมฺมา** – ธรรมทั้งหลาย/ **สวชฺชา** – เป็นธรรมที่เป็นไปกับด้วยโทษที่ควรเว้น/

อิเม – เหล่านี้/ **ธมฺมา** – ธรรมทั้งหลาย/ **วิญญฺครหิตา** – เป็นธรรมอันบุคคลผู้รู้ผู้แจ้งโดยปกติติเตียนแล้ว/

อิเม – เหล่านี้/ **ธมฺมา** – ธรรมทั้งหลาย/ **สมตฺตา** – ให้บริบูรณ์แล้ว/ **สมาทฺธินา** – ที่ถือเอาพร้อมแล้ว/ **อหิ**

ตาย – เพื่อความไม่เกื้อกูล/ **ทฺกฺขา** – เพื่อความทุกข์/ **สวตฺตฺนฺติ**”’ติ – ย่อมเป็นไปพร้อม”’ดังนี้/

อล – ในกาลนั้น/ **ตุมฺเห** – ท่านทั้งหลาย/ **กาลามา** – คุณก่อนประชาชนผู้อาศัยอยู่ในชนบทชื่อว่ากาลามะทั้งหลาย/ **ปช**

เหยฺยาถ – ฟังละออก/

๓. การแปลโดยความ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มีสมณพราหมณ์อีกพวกหนึ่งมายังเกสปุตตนิคม แสดงประกาศวาตะของตนเท่านั้น แต่กระทบกระเทียบ ดูหมิ่น กล่าวขมวาตะของผู้อื่นทำให้ไม่น่าเชื่อถือ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ทั้งหลายมีความสงสัยลังเลใจในสมณพราหมณ์เหล่านั้นว่า “บรรดาท่านสมณพราหมณ์เหล่านี้ ใครพูดจริง ใครพูดเท็จ”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า กาลามชนทั้งหลาย ก็สมควรที่ท่านทั้งหลายจะสงสัยสมควรที่จะลังเลใจ ท่านทั้งหลายเกิดความสงสัยลังเลใจในฐานะที่ควรสงสัยอย่างแท้จริง มาเกิด กาลามะทั้งหลาย ท่านทั้งหลาย

อย่าปลงใจเชื่อด้วยการฟังตามกันมา

อย่าปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบ ๆ กันมา

อย่าปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ

อย่าปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์

อย่าปลงใจเชื่อเพราะตรรกะ (การคิดเอาเอง)

อย่าปลงใจเชื่อเพราะการอนุমান

อย่าปลงใจเชื่อด้วยการคิดตรงตามแนวเหตุผล

อย่าปลงใจเชื่อเพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว

อย่าปลงใจเชื่อเพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าจะเป็นไปได้

อย่าปลงใจเชื่อเพราะนับถือท่านสมณะนี้เป็นครูของเรา

กาลามะทั้งหลาย เมื่อใด ท่านทั้งหลายพึงรู้ด้วยตนเองเท่านั้นว่า “ธรรมเหล่านี้ เป็นอกุศล ธรรมเหล่านี้มีโทษ ธรรมเหล่านี้ผู้รู้ติเตียน ธรรมเหล่านี้ที่บุคคลถือปฏิบัติบริบูรณ์แล้วย่อมเป็นไปเพื่อไม่เกื้อกูล เพื่อทุกข์” เมื่อนั้น ท่านทั้งหลายควรละ (ธรรมเหล่านั้น)เสีย^๔

^๔ อัง.ติก. (ไทย) ๒๐/๖๖/๒๕๖-๒๕๗.

๔. สรุป

กาลามสูตร เป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าตรัสกับชาวกาลามะ ตอบปัญหาการตัดสินใจในการเชื่อถือ โดยมีหลักความเชื่อ ๑๐ ประการ ดังนี้ :

๑. อย่าปลงใจเชื่อด้วยการฟังตามกันมา
๒. อย่าปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบ ๆ กันมา
๓. อย่าปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ
๔. อย่าปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์
๕. อย่าปลงใจเชื่อเพราะตรรกะ (การคิดเอาเอง)
๖. อย่าปลงใจเชื่อเพราะการอนุমান
๗. อย่าปลงใจเชื่อด้วยการคิดตรองตามแนวเหตุผล
๘. อย่าปลงใจเชื่อเพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว
๙. อย่าปลงใจเชื่อเพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าจะเป็นไปได้
๑๐. อย่าปลงใจเชื่อเพราะนับถือท่านสมณะนี้เป็นครูของเรา

๕. ข้อคิดตามหลักกรรม

กาลามสูตรสอนให้มีวิจาร์ณญาณในการประเมินและตรวจสอบข้อมูล ก่อนที่จะเชื่อหรือปฏิบัติตามสิ่งใด ควรใช้เหตุผลและประสบการณ์

สามารถสรุปหลักคิดได้ดังนี้ :

- ไม่เชื่อโดยอาศัยการท่องจำหรือการบอกเล่า : พระพุทธเจ้าสอนให้เราไม่ควรเชื่อหรือยอมรับสิ่งใดเพียงแต่เพราะได้ยินมา
- การพิจารณาอย่างมีเหตุผล : ควรพิจารณาสิ่งต่างๆ ด้วยการใช้เหตุผลและหลักการที่เป็นเหตุเป็นผล และไม่ควรตัดสินใจจากอารมณ์
- การพิจารณาผลของการกระทำ : ควรพิจารณาว่าสิ่งที่ทำนั้นส่งผลดีหรือผลเสียต่อผู้คนและตัวเราเองอย่างไร
- การเป็นผู้ตัดสินใจด้วยตนเอง : ส่งเสริมให้มีความรับผิดชอบในการตัดสินใจเลือกเส้นทางชีวิตของตนเอง
- การมีสัมมาทิฐิ (ความเห็นถูกต้อง) : การเข้าใจในความจริงและความเป็นไปของโลกอย่างถูกต้อง เป็นพื้นฐานสำคัญในการดำเนินชีวิต

บทที่ ๕

อัสสทัสสูตร

บทนี้ จะกล่าวอัสสทัสสูตร เป็นพระสูตรที่ทรงบรรยายถึงลักษณะของมัจฉา ๓ จำพวก และคนดี ๓ จำพวก ซึ่งสะท้อนถึงคุณค่าของคุณธรรมและความประพฤติที่พึงมีในชีวิต พระพุทธเจ้าทรงใช้การเปรียบเทียบนี้เพื่อสอนให้เข้าใจถึงการพัฒนาตนเองและการสร้างคุณงามความดีในโลก ความสำคัญของการฝึกฝนและพัฒนาตนเพื่อเป็นคนดีในสังคม

ตัวอย่าง

๑. บาลี

อิธ ภิกขเว เอกจโจ อสสปรสโส ขวสมปนโน โหติ น วณณสมปนโน น อโรหปริณาสมปนโน. อิธ ปน ภิกขเว เอกจโจ อสสปรสโส ขวสมปนโน โหติ วณณสมปนโน จ น อโรหปริณาสมปนโน. อิธ ปน ภิกขเว เอกจโจ อสสปรสโส ขวสมปนโน จ โหติ วณณสมปนโน จ อโรหปริณาสมปนโน จ. อิมเ ช ภิกขเว ตโย อสสปรสสา. “กตเม จ ภิกขเว ตโย ปุริสปรสสา? อิธ ภิกขเว เอกจโจ ปุริสปรสโส ขวสมปนโน โหติ น วณณสมปนโน น อโรหปริณาสมปนโน. อิธ ปน ภิกขเว เอกจโจ ปุริสปรสโส ขวสมปนโน จ โหติ วณณสมปนโน จ น อโรหปริณาสมปนโน. อิธ ปน ภิกขเว เอกจโจ ปุริสปรสโส ขวสมปนโน จ โหติ วณณสมปนโน จ อโรหปริณาสมปนโน จ. “กถญจ ภิกขเว ปุริสปรสโส ขวสมปนโน โหติ น วณณสมปนโน น อโรหปริณาสมปนโน? อิธ ภิกขเว ภิกขุ ปญจนันโ อโรมภาคิยานัน สัยชนานัน ปริกขยา โอปปาติโก โหติ ตตถ ปรินิพพายี อนาวตติธมโม ตสมา โลกา. อิทมสส ขวสมมี วทามิ. อภิธมเม ช ปน อภิวินเย ปญหัง ปุณฺณสฺส สัสาเทติ โน วิสสชเชติ. อิทมสส น วณณสมมี วทามิ. น ช ปน ลาภี โหติ จีวรปิณฑปาตเสนาสนคิลานปฺปจฺจยเณสชชปริกขารานัน. อิทมสส น อโรหปริณาสมมี วทามิ. เอว ช ภิกขเว ปุริสปรสโส ขวสมปนโน โหติ น วณณสมปนโน น อโรหปริณาสมปนโน. “กถญจ ภิกขเว ปุริสปรสโส ขวสมปนโน จ โหติ วณณสมปนโน จ น อโรหปริณาสมปนโน? อิธ ภิกขเว ภิกขุ ปญจนันโ อโรมภาคิยานัน สัยชนานัน ปริกขยา โอปปาติโก โหติ ตตถ ปรินิพพายี อนาวตติธมโม ตสมา โลกา. อิทมสส ขวสมมี วทามิ. อภิธมเม ช ปน อภิวินเย ปญหัง ปุณฺณสฺส วิสสชเชติ โน สัสาเทติ. อิทมสส วณณสมมี วทามิ. น ช ปน ลาภี โหติ จีวรปิณฑปาตเสนาสนคิลานปฺปจฺจยเณสชชปริกขารานัน. อิทมสส น อโรหปริณาสมมี วทามิ. เอว ช ภิกขเว ปุริสปรสโส ขวสมปนโน จ โหติ วณณสมปนโน จ น อโรหปริณาสมปนโน. “กถญจ ภิกขเว ปุริสปรสโส ขวสมปนโน จ โหติ วณณสมปนโน จ อโรหปริณาสมปนโน จ? อิธ ภิกขเว ภิกขุ ปญจนันโ อโรมภาคิยานัน สัยชนานัน ปริกขยา โอปปาติโก โหติ ตตถ ปรินิพพายี อนาวตติธมโม ตสมา โลกา. อิทมสส ขวสมมี วทามิ. อภิธมเม ช ปน อภิวินเย ปญหัง ปุณฺณสฺส วิสสชเชติ โน สัสาเทติ. อิทมสส วณณสมมี วทามิ. ลาภี ช ปน โหติ จีวรปิณฑปาตเสนาสนคิลานปฺปจฺจยเณสชชปริกขารานัน. อิทมสส อโรหปริณาสมมี วทามิ. เอว ช ภิกขเว ปุริสปรสโส ขวสมปนโน จ โหติ วณณสมปนโน จ อโรหปริณาสมปนโน จ. อิมเ ช ภิกขเว ตโย ปุริสปรสสา”ติ.

๒. การแปลคำต่อคำ

ภควา - พระผู้มีพระภาคเจ้า/ เอตทโวจ - ได้ตรัสแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น/

“กตเม - พวกไหนบ้าง/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ตโย - ๓ จำพวก/ อสสปรสฺสา? - ม้าดีทั้งหลาย?/

อิธ - นี่/ [โลเก - ในโลก]/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ เอกจโจ - บางตัว/ อสสปรสฺโส - ม้าดี/ ขวสมปนโน - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยเขวณ/ โหติ - ย่อมเป็น/ น - หามิได้/ วณฺณสมปนโน - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยผิวพรรณ/ น - หามิได้/ อโรหปริณาสสมปนโน - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยความสูงและความใหญ่/

อิธ - นี่/ [โลเก - ในโลก]/ ปน - ก็/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ เอกจโจ - บางตัว/ อสสปรสฺโส - ม้าดี/ ขวสมปนโน - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยเขวณ/ โหติ - ย่อมเป็น/ วณฺณสมปนโน - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยผิวพรรณ/ น - หามิได้/ อโรหปริณาสสมปนโน - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยความสูงและความใหญ่/

อิธ - นี่/ [โลเก - ในโลก]/ ปน - ก็/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ เอกจโจ - บางตัว/ อสสปรสฺโส - ม้าดี/ ขวสมปนโน จ - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยเขวณ ด้วย/ โหติ - ย่อมเป็น/ วณฺณสมปนโน จ - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยผิวพรรณ ด้วย/ อโรหปริณาสสมปนโน จ. - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยความสูงและความใหญ่ ด้วย/

อิเม โข - เหล่านี้แล/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ตโย - ๓ จำพวก/ อสสปรสฺสา. - ม้าดีทั้งหลาย/

“กตเม - จำพวกไหนบ้าง/ จ - ก็/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ตโย - ๓ จำพวก/ ปุริสปรสฺสา? - คนดีทั้งหลาย?/

อิธ - นี่/ [โลเก - ในโลก]/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ เอกจโจ - บางคน/ ปุริสปรสฺโส - คนดี/ ขวสมปนโน - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยเขวณ/ โหติ - ย่อมเป็น/ น - หามิได้/ วณฺณสมปนโน - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยผิวพรรณ/ น - หามิได้/ อโรหปริณาสสมปนโน - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยความสูงและความใหญ่/

อิธ - นี่/ [โลเก - ในโลก]/ ปน - ก็/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ เอกจโจ - บางคน/ ปุริสปรสฺโส - คนดี/ ขวสมปนโน - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยเขวณ/ โหติ - ย่อมเป็น/ วณฺณสมปนโน - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยผิวพรรณ/ น - หามิได้/ อโรหปริณาสสมปนโน - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยความสูงและความใหญ่/

อิธ - นี่/ [โลเก - ในโลก]/ ปน - ก็/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ เอกจโจ - บางคน/ ปุริสปรสฺโส - คนดี/ ขวสมปนโน จ - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยเขวณ ด้วย/ โหติ - ย่อมเป็น/ วณฺณสมปนโน จ - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยผิวพรรณ ด้วย/ อโรหปริณาสสมปนโน จ. - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยความสูงและความใหญ่ ด้วย/

“กลณฺจ - ก็ เป็นอย่างไร/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ปุริสปรสฺโส - คนดี/ ขวสมปนโน - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยเขวณ/ โหติ - ย่อมเป็น/ น - หามิได้/ วณฺณสมปนโน - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยผิวพรรณ/ น - หามิได้/ อโรหปริณาสสมปนโน? - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยความสูงและความใหญ่?/

อิธ - นี่/ [ธมฺมวินย - ในพระธรรมและพระวินัย]/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ภิกขุ - ภิกษุ/ ปญฺจนฺนํ - ๕ ประการ/ โอรัมภาตียานํ - ที่มีในส่วนเบื้องต่ำ/ สํโยชนานํ - แห่งกิเลสวัตถุเป็นเครื่องประกอบพร้อมทั้งหลาย/ ปริกฺขยา - เพราะความสิ้นไปโดยรอบ/ โอปปาติโก - เป็นผู้ผุดเกิดขึ้น/ โหติ - ย่อมเป็น/ ตตฺถ - นั่น/ [ภเว - ในภพ]/ ปรินิพฺพายี - เป็นผู้ดับสนิทโดยรอบโดยปกติ/ อนาวตฺติมโม - เป็นผู้มีการไม่หวนกลับมาเป็นธรรมดา/ ตสฺมา - นั้น/

โลกา; - จากโลก/ [อหัง - ข้าพเจ้า]/ อิทมสฺส - ซึ่งลักษณะนี้ ของภิกษุรูปนั้น/ ขวสฺมี - ในเขววัน/ วทามิ. - ย่อมกล่าว/

อภิมเม โข - ในอภิมมแล/ ปน - ก็/ [ภิกขุ - ภิกษุ]/ อภินิเย - ในอภินิเย/ ปณห์ - ซึ่งปัญหา/ ปุณฺโณ - อันบุคคลอื่นสอบถามแล้ว/ วิสฺสชฺเขตติ. - ย่อมแก้ไขโดยพิเศษ/ โน สํสาเทติ; - ย่อมไม่จมลงด้วยดี/

[อหัง - ข้าพเจ้า]/ อิทมสฺส - ซึ่งลักษณะนี้ ของภิกษุรูปนั้น/ น - หามิได้/ วณฺณสฺมี - ในผิพรรณ/ วทามิ. - ย่อมกล่าว/

น โข - หามิได้แล/ ปน - ก็/ [ภิกขุ - ภิกษุ]/ ลาภี - เป็นผู้ได้โดยปกติ/ โหติ - ย่อมเป็น/ จีวรปิณฑปาทเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกขารานํ. - ซึ่งจีวร ปิณฑปาท ที่เป็นพื้นนอน ที่เป็นที่นั่งและบริขารคือยาที่เป็นปัจจัยแก่บุคคลผู้เป็นไข้ทั้งหลาย/

[อหัง - ข้าพเจ้า]/ อิทมสฺส - ซึ่งลักษณะนี้ ของภิกษุรูปนั้น/ น - หามิได้/ อาโรหปริณาสมฺมี - ในความสูงและความใหญ่/ วทามิ. - ย่อมกล่าว/

เอวํ โข - ด้วยประการฉะนี้แล/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ปุริสปรสฺโส - คนดี/ ขวสมฺปนฺโน - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยเขววัน/ โหติ - ย่อมเป็น/ น - หามิได้/ วณฺณสมฺปนฺโน - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยผิพรรณ/ น - หามิได้/ อาโรหปริณาสมฺปนฺโน - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยความสูงและความใหญ่/

“กลณฺจ - ก็ เป็นอย่างไร/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ปุริสปรสฺโส - คนดี/ ขวสมฺปนฺโน - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยเขววัน/ โหติ - ย่อมเป็น/ วณฺณสมฺปนฺโน - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยผิพรรณ/ น - หามิได้/ อาโรหปริณาสมฺปนฺโน? - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยความสูงและความใหญ่?/

อิธ - นี่/ [ธมฺมวินฺเย - ในพระธรรมและพระวินัย]/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ภิกขุ - ภิกษุ/ ปณฺจณฺนํ - ๕ ประการ/ โอรัมภาคิยานํ - ที่มีในส่วนเบื้องต่ำ/ สํโยชนานํ - แห่งกิเลสวัตถุเป็นเครื่องประกอบพร้อมทั้งหลาย/ ปริกขยา - เพราะความสิ้นไปโดยรอบ/ โอปปาติโก - เป็นผู้ผุดเกิดขึ้น/ โหติ - ย่อมเป็น/ ตตฺถ - นั้น/ [ภเว - ในภพ]/ ปรินิพฺพายี - เป็นผู้ดับสนิทโดยรอบโดยปกติ/ อนาวตฺติมโม - เป็นผู้มีการไม่หวนกลับมาเป็นธรรมดา/ ตสฺมา - นั้น/ โลกา; - จากโลก/ [อหัง - ข้าพเจ้า]/ อิทมสฺส - ซึ่งลักษณะนี้ ของภิกษุรูปนั้น/ ขวสฺมี - ในเขววัน/ วทามิ. - ย่อมกล่าว/

อภิมเม โข - ในอภิมมแล/ ปน - ก็/ [ภิกขุ - ภิกษุ]/ อภินิเย - ในอภินิเย/ ปณห์ - ซึ่งปัญหา/ ปุณฺโณ - อันบุคคลอื่นสอบถามแล้ว/ วิสฺสชฺเขตติ. - ย่อมแก้ไขโดยพิเศษ/ โน สํสาเทติ; - ย่อมไม่จมลงด้วยดี/

[อหัง - ข้าพเจ้า]/ อิทมสฺส - ซึ่งลักษณะนี้ ของภิกษุรูปนั้น/ วณฺณสฺมี - ในผิพรรณ/ วทามิ - ย่อมกล่าว
เรียก/

น โข - หามิได้แล/ ปน - ก็/ [ภิกขุ - ภิกษุ]/ ลาภี - เป็นผู้ได้โดยปกติ/ โหติ - ย่อมเป็น/ จีวรปิณฑปาตเสนาสนคิลานุปัจจยเภสัชชุปริกขารานํ. - ซึ่งจีวร ปิณฑปาต ที่เป็นที่นอน ที่เป็นที่นั่งและบริขารคือยาที่เป็นปัจจัยแก่บุคคลผู้เป็นไข้ทั้งหลาย/

[อหํ - ข้าพเจ้า]/ อิทมสฺส - ซึ่งลักษณะนี้ ของภิกษुरुูปนั้น/ น - หามิได้/ อาโรหปริณาสมมํ - ในความสูงและความใหญ่/ วทามิ. - ย่อมกล่าว/ เอวํ โข - ด้วยประการฉะนี้แล/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ปุริสปรสฺโส - คนดี/ ขวสมปนฺโน จ - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยเขวณ ด้วย/ โหติ - ย่อมเป็น/ วณฺณสมปนฺโน จ - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยผิวพรรณ ด้วย/ น - หามิได้/ อาโรหปริณาสมปนฺโน - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยความสูงและความใหญ่/

“กถญจ - ก็ เป็นอย่างไร ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ปุริสปรสฺโส - คนดี/ ขวสมปนฺโน - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยเขวณ/ โหติ - ย่อมเป็น/ วณฺณสมปนฺโน - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยผิวพรรณ/ อาโรหปริณาสมปนฺโน จ? - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยความสูงและความใหญ่ ด้วย?/

อิธ - นี่/ [ธมมวินย - ในพระธรรมและพระวินัย]/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ภิกขุ - ภิกษุ/ ปญจนํ - ๕ ประการ/ โอรัมภาคิยานํ - ที่มีในส่วนเบื้องต่ำ/ สํโยชนานํ - แห่งกิเลสวัตถุเป็นเครื่องประกอบพร้อมทั้งหลาย/ ปริกขยา - เพราะความสิ้นไปโดยรอบ/ โอปปาติโก - เป็นผู้ผุดเกิดขึ้น/ โหติ - ย่อมเป็น/ ตตถ - นั้น/ [ภเว - ในภพ]/ ปรินิพายี - เป็นผู้ดับสนิทโดยรอบโดยปกติ/ อนาวตฺติธมโม - เป็นผู้มีการไม่หวนกลับมาเป็นธรรมดา/ ตสฺมา - นั้น/ โลกา; - จากโลก/ [อหํ - ข้าพเจ้า]/ อิทมสฺส - ซึ่งลักษณะนี้ ของภิกษुरुูปนั้น/ ขวสฺมํ - ในเขวณ/ วทามิ. - ย่อมกล่าว/

อภิมเม โข - ในอภิธรรมแล/ ปน - ก็/ [ภิกขุ - ภิกษุ]/ อภิวินย - ในอภินัย/ ปญฺหํ - ซึ่งปัญหา/ ปญฺโฐ - อันบุคคลอื่นสอบถามแล้ว/ วิสฺสขเขตติ. - ย่อมแก้ไขโดยพิเศษ/ โน สํสาเทติ; - ย่อมไม่จมลงด้วยดี/

[อหํ - ข้าพเจ้า]/ อิทมสฺส - ซึ่งลักษณะนี้ ของภิกษुरुูปนั้น/ วณฺณสฺมํ - ในผิวพรรณ/ วทามิ. - ย่อมกล่าว/ ลาภี โข - เป็นผู้ได้โดยปกติแล/ ปน - ก็/ โหติ - ย่อมเป็น/ จีวรปิณฑปาตเสนาสนคิลานุปัจจยเภสัชชุปริกขารานํ. - ซึ่งจีวร ปิณฑปาต ที่เป็นที่นอน ที่เป็นที่นั่งและบริขารคือยาที่เป็นปัจจัยแก่บุคคลผู้เป็นไข้ทั้งหลาย/

[อหํ - ข้าพเจ้า]/ อิทมสฺส - ซึ่งลักษณะนี้ ของภิกษुरुูปนั้น/ วณฺณสฺมํ - ในผิวพรรณ/ วทามิ. - ย่อมกล่าว/ เอวํ โข - ด้วยประการฉะนี้แล/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ปุริสปรสฺโส - คนดี/ ขวสมปนฺโน จ - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยเขวณ ด้วย/ โหติ - ย่อมเป็น/ วณฺณสมปนฺโน จ - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยผิวพรรณ ด้วย/ อาโรหปริณาสมปนฺโน จ. - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยความสูงและความใหญ่ ด้วย/

อิเม โข - เหล่านี้แล/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ตโย - ๓ จำพวก/ ปุริสปรสฺสา”ติ. - คนดีทั้งหลาย”
ดังนี้/

๓. การแปลโดยความ

[๑๔๒] เราจักแสดงมัตติ ๓ จำพวก และคนดี ๓ จำพวก เธอทั้งหลายจงฟังจงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่ามัตติ ๓ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. มัตติบางตัวในโลกนี้สมบูรณ์ด้วยกำลังวัง แต่ไม่สมบูรณ์ด้วยศีลสัน ไม่สมบูรณ์ด้วยความสูงและความใหญ่
 ๒. มัตติบางตัวในโลกนี้สมบูรณ์ด้วยกำลังวังและสมบูรณ์ด้วยศีลสัน แต่ไม่สมบูรณ์ด้วยความสูงและความใหญ่
 ๓. มัตติบางตัวในโลกนี้สมบูรณ์ด้วยกำลังวัง สมบูรณ์ด้วยศีลสัน และสมบูรณ์ด้วยความสูงและความใหญ่
- ภิกษุทั้งหลาย มัตติ ๓ จำพวกนี้แล

คนดี ๓ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. คนดีบางคนในโลกนี้สมบูรณ์ด้วยเขาวน แต่ไม่สมบูรณ์ด้วยวรรณะไม่สมบูรณ์ด้วยความสูงและความใหญ่
๒. คนดีบางคนในโลกนี้สมบูรณ์ด้วยเขาวน และสมบูรณ์ด้วยวรรณะ แต่ไม่สมบูรณ์ด้วยความสูงและความใหญ่

๓. คนดีบางคนในโลกนี้สมบูรณ์ด้วยเขาวน สมบูรณ์ด้วยวรรณะ และสมบูรณ์ด้วยความสูงและความใหญ่
- คนดีสมบูรณ์ด้วยเขาวน แต่ไม่สมบูรณ์ด้วยวรรณะ ไม่สมบูรณ์ด้วยความสูงและความใหญ่ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เพราะสังโยชน์เบื้องต่ำ ๕ ประการสิ้นไป จักเป็นโอบปาติกะ ปรินิพพานในภพนั้น ไม่หวนกลับมาจากโลกนั้นแน่นอน เรากล่าวว่านี่เป็นเขาวนของเขา แต่เขาถูกถามปัญหาในอธิธรรมและอภิวินัย ก็จนปัญญาตอบไม่ได้ เรากล่าวว่านี่ไม่ใช่วรรณะของเขา และเขาไม่ได้จีวร บิณฑบาต เสนาสนะคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร เรากล่าวว่านี่ไม่ใช่ความสูงและความใหญ่ของเขาภิกษุทั้งหลาย คนดีสมบูรณ์ด้วยเขาวน แต่ไม่สมบูรณ์ด้วยวรรณะ ไม่สมบูรณ์ด้วยความสูงและความใหญ่ เป็นอย่างนี้แล^๕

^๕ อัง.ติก. (ไทย) ๒๐/๑๔๒/๓๙๐.

๔. สรุป

คนดี ๓ จำพวก สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะและคุณสมบัติของคนดีในสังคม โดยแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ตามความสมบูรณ์ของเขาวนั วรณะ และลักษณะรูปร่าง ดังนี้:

๑. คนดีที่สมบูรณ์ด้วยเขาวนั แต่ไม่สมบูรณ์ด้วยวรณะและรูปร่าง
๒. คนดีที่สมบูรณ์ด้วยเขาวนัและวรณะ แต่ไม่สมบูรณ์ด้วยรูปร่าง
๓. คนดีที่สมบูรณ์ในทุกด้าน

๕. ข้อคิดตามหลักธรรม

คนดีที่สมบูรณ์ด้วยเขาวนั แต่ไม่สมบูรณ์ในด้านวรณะและรูปร่างเป็นคนที่มีความค่าทางปัญญาและความสามารถ แต่ต้องเผชิญกับการมองข้ามในบางแง่มุมจากสังคม ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นว่าคุณธรรมไม่ขึ้นอยู่กับสถานะหรือรูปลักษณ์ภายนอกเสมอไป แม้พวกเขาอาจไม่เป็นที่ยอมรับในบางสังคม แต่คุณธรรมและความคิดสร้างสรรค์ของพวกเขายังคงมีความสำคัญและเป็นที่ต้องการในสังคม.